

(DER JUDE)

צייטשריפט

פיר אלע יודישע אינטערעסען.

ערשיינט יעדע וואָך.

פערלאג: חברה „אחיאסף".

אבאנאמענטס פרייז יאָהרליך:
אָסטרייך-אונגארן —.6 פלארין.
האַלביאָהריג —.3 "
פירטעליאָהריג 1,50 "
דייטשלאנד — .10 מארק.
ארץ ישראל — .12 פראנק.
אנדערע לענדער — .15 "
אמעריקא, ענגלאנד —.10 שילינג.

פרייז פון מודעות (אנצייגען):
פיר יעדער קליינע שורה פעטיט
10 קרייצער, 25 פפעניג, 10 קאפ.

דער פרייז פיר רוססלאנד:
גאנץ יאָהרליך —.5 רוביל.
האלב יאָהרליך —.3 רוביל:
פיערטעל יאָהרליך 1.50 רו"כ.
מען קען אויך אויסצאהלען אין
3 ראטען:
ביים אבאנירען — 2 רוביל
דען 1טען אפריל — 2 "
דען 1טען אויגוסט — 1 "

ענדערען די אדרעסע קאסט
20 קאפ.

קראקויא, ניסן תר"ס. נומר 14. Krakau, 5 April 1900.

אינהאלט:

ה. תר"ס ← וואכען-קאלענדער (לוח) ← 1900

די טעג פון חודש	די טעג פון וואָך	ניסן (מארט) אפריל-קוויטשען		נייער ס. אפריל	אלט. ס. מארט
ט	זונטאג			8	26
י	מאנטאג			9	27
יא	דינסטאג			10	28
יב	מיטוואך			11	29
יג	דאנערס.			12	30
יד	פרייטאג	ערב פסח.		13	31
טו	שבת	יום א' של פסח.	(אפריל*	14	*1

טאג	יאהר	קורצע פערצייכנונגען פון דער יודישער געשיכטע.
ט	ד תתק"נ	האָבען די קרייצפאָהרער אין ענגלאנד געהרג'ט איבער 500 יודען.
ט	ה. תק"ב	האָבען אונגארישע סאָלדאטען בערויבט און געהרג'ט יודען אין קרעמזיר.
ו	ב. תפ"ז	האָט יהושע אריבערגעפיהרט די יודען איבער'ן ירדן.
יא	ה. תט"ו	פערברענט אויף קדוש השם ר' אברהם נונים ברנאל אין קורדובה.
יא	ה.תר"נ	האָט מען אָנגעהויבען בויען די באהן פון יפו נאָך ירושלם.
יב	ה. תקגה	געבוירען הגאון ר' צבי קאלישער איינער פון די ערשטע חו"צ.
יג	ה. של"ה	נפטר געוואָרען הג' ר' יוסף קארו מחבר פון שלחן ערוך.
יד	ד. תתצה	געבורטסטאָג פון רמב"ם.
טו	ה. ת"פ	געבירטסטאָג פון ר' אליהו גאון מ'ווילנא.

צו אַבאָנירען:

אין קראקא:
Administration „DER JUDE", Krakau, Gertrudy 19.

אין ווארשא:
Verlag „Achiasaf", Warschau, Postkiste Nr 25, mündlich: Twarda 6, Thür II.

אין וויען:
E. Torczyner, Wien I, Rudolfsplatz 6.

אין לאדז, ביי אונזערעם פערטרעטער:
S. Hochberg, Lodż, Cegielnianastr. 36.

דער „יוד" איז אויך איינגעטראגען אין דער ציטונגספרייזליסטע דער ק. ק. עסטרייכישען פּאָסט | אונטער דער נומער:
1920a Nachtrag VII.

II. Jahrgang. **DER JUDE.** Nr. 14.

צייטשריפֿט

פֿיר אלע יודישע אינטערעסען.

ערשיינט יעדע וואָך.

פֿערלאַג: חברת „אחיאסף".

דער פרייז פֿיר רוססלאנד:	
גאַנץ-יאָהרליך	5.— רוביל.
האלב-יאָהרליך	3.— רוביל.
פֿירטעל-יאָהרליך	1,50 רוביל.
מען קען אויך אויסצאהלען אין 3 ראטען:	
ביים אבאנירען	— 2 רוביל
דען 1טען אפריל	— 2 "
דען 1טען אויגוסט	— 1 "
ענדערען די אדרעסע קאסט 20 קאפ.	

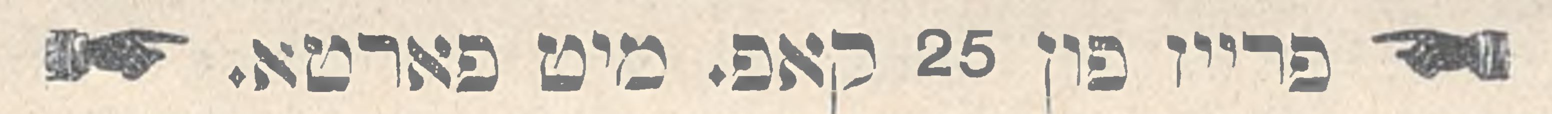
אבאנאמענטס פרייז יאָהרליך:	
אָסטרייך-אונגארן	— 6. פֿלארין.
האַלביאָהריג	— 3. "
פֿירטעליאָהריג	1,50 "
דייטשלאנד	— 10. מארק.
ארץ ישראל	— 12. פֿראנק.
אַנדערע לענדער	— 15. "
אמעריקא, ענגלאנד	— 10. שילינג.
פרייז פֿון מודעות (אנצייגען): פֿיר יעדע קליינע שורה פעטיט 10 קרייצער, 25 פֿפֿעניג, 10 קאפּ.	
Erscheint Donnerstag.	

Krakau, 5 April, 1900. נומער 14. קראַקויא, ניסן תר"ס.

פסח נומער פֿון דעם „יוד".

אויף פסח וועט ערשיינען א דאפפעלטער נומער פון „דעם יוד" וועלכער וועט ענט־האלטען ארטיקלען, געדיכטע, ערצעהלונגען און איללוסטראציעס (3 בילדער) וועגען ענייני פסח, און אלע בעסטע שרייבער וועלען זיך אין איהם בעטהייליגען.

דער נומער ווערט פערקויפט אויסנאהמסווייזע אויך יחידים צום

פרייז פֿון 25 קאפ. מיט פארטא.

ציוניסטישע פעראיינען בעקומען ראבאט.

מיר בעטען באלד אויפצוגעבען די בעשטעלונג כדי יעדער זאל בעקומען דאס בלאט אויף יום־טוב.

Издательство „АХІАСАФЪ", ВАРШАВА (Почтовой ящикъ Nr. 25)

אָרים און רייך.

ביי יעדען ציוויליזירט פֿאָלק זענען פֿאַרהאַנען פֿערשידענע קלאַ־סען מענשען, אָרימע און רייכע. וואָס הייסט אָרים און וואָס רייך, קען מען נישט אין אַ פאָר ווערטער איבערגעבען, עס זענען דאָ אין דעם אַ סך פּרטים, און מען מוז דעריבער פֿיעל שרייבען. איינער וואָס איז רייך אין איין לאַנד קען ער נישט גילטען פֿאַר רייך אין איין אַנדער לאַנד; דער אָרימאַן אין דייטשלאַנד קען זיך גאָר נישט פֿאָרשטעלען וואָס פֿאַר איין אָרימקייט, למשל, עס געפֿינט זיך אין גאַליציען, און אַז דאָרט וואָלט ער גאָר געגאָלטען פֿאַר אַ קצין. דערפֿאַר טאַקי האָבען אונזערע חכמים געזאָגט: איזהו עשיר השמח בחלקו — אַ עשיר איז נור דער וואָס איז צופֿרידען מיט דעם וואָס ער האָט. פֿון דעסטוועגען זענען דאָך פֿאַרהאַנען פֿערשידענע קלאַסען פֿון מענשען, עס זענען דאָ אַזעלכע וואָס זענען לכל־הדעות אָרים, די וואָס האָבען נישט אפילו דאָס נייטהיגסטע צום לעבען, וועלכע שטאַרבען פּשוט פֿאַר הונגער און פֿאַר קעלט, וואָס די כּחות גערן זיי אוים ביסליכווייז, חאָטש מען זעהט דאָס נישט מיט די אויגען, און זיי שטאַרבען פֿאַר דער צייט, און זייערע קינדער ווערען באַלד געבוירען שוואַך און קראַנק און גערן אַוועק פֿריה פֿון דער וועלט. מען זעהט בחוש, אַז פֿיעל מאָל געפֿינט זיך דאָס גרעסטע אָרימקייט דוקא צווישען פֿעלקער, וועלכע האָבען דאָס גרעסטע עשירות, וואָס גרעסער

דאָס רייכטהום איז אין אַ לאַנד, איז נאָך גרעסער דאָס אָרימקייט. נאָר דאָס איז אָבער אויך נישט תמיד קיין כּלל; מיר זעהן צוויי רייכע פֿעל־קער אין אייראָפּאַ, דייטשלאַנד און פֿראַנקרייך, וואו די אינדוסטריע איז זעהר פֿערברייטעט, אָבער דאָך איז דאָס אָרימקייט נישט אַזוי גרויס און דאָס איז דאַרום, ווייל מען האָט דאָרט גוטע איינאָרדנונגען און אַ פֿיינע הנהגה.

אין פֿריהערע יאָהרען האָט מען געזאָגט: הכּל בידי־שמים, רייכ־טהום און אָרימקייט קומען פֿון גאָט, אַזוי ווי איינער פֿערדינט אַזוי האָט ער, און ווען מען האָט געזעהן אַ רשע, וואָס געהט איהם גוט, און אַ צדיק וואָס שטאַרבט פֿון הונגער, האָט מען אָנגעהויבען צו פֿילאָזאָפֿירען, צו זוכען אַ תירוץ אויף דער קשיא. מיר גלויבען אַודאי אויך אין השגחה, געוויס פֿיהרט גאָט די וועלט מיט יושר און מיט רחמנות. אָבער דער בעוואוסטער מענשענפֿריינד רוסאָ האָט אַגלייך ווערטיל געזאָגט: קרענק קומען אויך פֿון גאָט, און דאָך רופֿט מען אַרופֿא צום קראַנקען. אונזערע חכמים האָבען דאָס אייגענע נאָך פֿריהער געזאָגט: מכּאן שנתנה רשות לרופֿא לרפֿאות — קראַנקהייטען קומען טאַקי פֿון גאָט, אָבער מען האָט דעם מענש רשות געגעבען זיך צו היילען פֿון די יסורים. ובכן, גלויבען מיר טאַקי אין דער השגחה פֿון אויבען, אָבער פֿון דעסטוועגען מוזען מיר זוכען אַ רפֿואה פֿאַר די קראַנקהייט פֿונ'ם פֿאָלקס־גוף. פֿאַרצייטענס האָט מען גענוצט די רפֿואות לשם־מצוה, אָדער פֿאַר רחמנות; אַודאי האָט

דאָס אָביסעל געהאָלפֿען, און דעם פּרט האָט מען דערמיט געשענקט חיי־שעה, אָבער צו קיין תּכלית איז מען נישט געקומען. וואו געפֿינט זיך נאָך אַ פֿאָלק וואָס גיט אַזוי פֿיעל צדקה ווי דאָס יודישע? און האָטש מען גיט ביי אונז צדקה אָהן אַ שיעור און אָהן אַ ערך, איז דאָס אָרימ־קייט ביי אונז דאָך גרעסער ווי איבעראַל! דערפֿאַר האָט מען טאַקי היינט דערוויזען אַז נישט צדקה, נאָר גוטע געזעצע און גוטע תּקנות קענען ברענגען אַ אמת'ע רפֿואה צו פֿאָלקסקראַנקהייטען, ווייל הוין אַנדערע חסרונות וואָס מען זעצט אויס אין דער הילף פֿון צדקה, איז דאָך די צדקה אַליין נור אַ מין נדבה וואָס מען גיט פֿון גוטען ווילען און מען קען קיינעם דערצו נישט צווינגען, נמצא, אַז דער קמצן איז יוצא מיט גאָר נישט, און דער נדיב גיט צו פֿיעל — איז דאָס אָבער אַ יושר? מיר זעהן אַלזאָ אַז מיט צדקה קען מען וועניג דערגרייכען, און נור וואו אַ ממשלה, אַ הנהגה נעהמט זיך פֿאַר אַ זאַך, וואו אַלע זענען געצוואונגען חלק כּחלק בייצוטראָגען צו אַ געוויסען צוועק — דורך גוטע תּקנות דאָרט האָט די הילף אַ קיום און ברענגט צו אַ תּכלית.

נאָר דאָ הויבט זיך אָן אַ נייע שאלה. דער רוב מענשען זענען עגאָאיסטען, זיי זאָרגען נור פֿאַר זיך און פֿאַר זייערע פֿאַמיליען, און דער אָרימאַן געהט זיי גאָר נישט אָן, און דעריבער זעהן מיר, אַז אין די לענ־דער וואו עס איז קאָנסטיטוציע, געפֿינען זיך פּאַרטייען וואָס זענען זיך מתוכּח, ווי ווייט מען זאָל העלפֿען דעם אָרימאַן. אין דייטשלאַנד, למשל, וויל די רעגירונג העלפֿען מעהר אָדער וועניגער דער אָרימער קלאַסע, קומען אָבער די בירגערליכע קלאַסען און שטערען, ווייל זיי האָבען מורא אַז אַלע גוטע תּקנות וועלען אויסגעהן צו זייער קעשענע.

מען מוז מודה זיין אַז דער עגאָאיזמוס ביים מענשען איז אַ נאַ־טירליכע זאַך, און יעדער פּרט האָט אפשר פֿאַר זיך רעכט, אָבער די הנהגה פֿונ'ם פֿאָלק מוז זיין קליגער פֿון דעם יחיד, און וואו עס איז נייטהיג, האָבען אונזערע חכמים געזאָגט: כּופֿין על הצדקה — צווינגט מען צו געבען צדקה, דען אָפֿט מאָל איז אַ געוויסער מין צדקה אַזוי גוט נייטהיג פֿאַר דעם רייכען ווי פֿאַר דעם אָרימאַן, נאָר דער רייכער, וואָס מאַכט אַזאַ רעש פֿאַר וואָס מען נעהמט פֿון איהם, איז אַ שוטה און פֿיהלט גאָר נישט, אַז אין אמת'ן גיט ער די צדקה פֿאַר זיך אַליין.

איך וויל אייך דאָס בעווייזען מיט אַ משל. לערך מיט אַ יאָהר זיבען צוריק האָט געהערשט די חָלירע אין דער רייכער שטאָדט האַמבורג, די סבּה דערפֿון איז געוועזען, וואָס אין די פֿאָרשטעדט, וואו עס וואָהנען די אַרבייטער און די אָרימע קלאַסע, איז געוועזען שלעכט וואַסער צום טרינקען, עס איז ניט געווען קאַנאַליזירט א. ד. ג. אַז איהר האָט גע־פֿרעגט אַ רייכען בעל־הבּית אין האַמבורג, אויב ער וויל מעהר שטייער (פּאָדאַטקעס) צאָהלען כּדי מען זאָל מאַכען אין די אָרימע קוואַרטאַלען וואַסערלייטונג, קאַנאַליזאַציע א. ד. ג. פֿלעגט ער אייך ענפֿערען: אַוודאי ניין! וואָס געהט דאָס מיך אָן? יאָ, אַביסעל צדקה וועט ער נאָך אפשר געבען, ווייל מען וועט איהם דערפֿאַר געבען אַ יישר־כּח, און אויך נור ווען ער האָט חשק צו געבען. אָבער איהם צווינגען צו געבען אויף וואַסערלייטונג און קאַנאַליזאַציע אין די אָרימע קוואַרטאַלען, איז בּוודאי קיין יושר נישט! וואָס איז אָבער אַרויסגעקומען דערפֿון? אָט, האָבען אויסגעבראָכען קראַנקהייטען צווישען די אָרימע, די בייזע חָלירע איז געקומען און האָט אין 1892 אַוועקגעחאַפּט לערך אַכט טויזענד מענשען. אמת, אַז דעם גרעסטען קרבּן האָבען געבראַכט די אָרימע לייט, אָבער די רייכע האָט זי אויך נישט געשוינט. אַצינד ווייסט שוין דער רייכער אַז וואַסערלייטונג און קאַנאַליזאַציע בויען פֿאַר די אָרימע לייט געהט טאַקי איהם זעהר שטאַרק אָן.

אפשר האָט שוין דער לעזער געמערקט, וואָס מיר ווילען דאָ זאָגען; אונזער כּוונה איז צו בעווייזען, אַז קיין פֿאָלקסקלאַסע קען זיך נישט אָבזונדערן פֿון דער אַנדערער. ווען איין אֵבר פֿון דעם פֿאָלקס־קערפּער איז קראַנק מוז דער גאַנצער גוף פֿיהלען דעם שמערץ, זאָל שוין זיין, אַז די רייכע און געבילדעטע זענען די איידעלערע אֵברים פֿונ'ם פֿאָלקס — גוף, און די אָרימע — די פּראָסטע, אָבער האָבען מיר דען געזעהן, אַז אַ פּראָפֿעסאָר זאָל קענען אַרבייטען מיט דעם קאָפּ בּשעת

פֿעליעטאָן.

בּחפּזון.

(חאַפּענדיג).

כּי בּחפּזון יצאת מארץ מצרים —
וואָרום חאַפּענדיג ביזט דו אַרויס גע־
גאַנגען פֿונ'ם לאַנד מצרים. (דברים ט"ז, ג').

(אַ בריעף פֿון מנחם מענדלין צו שלום עליכם'ן).

שלום לכבוד ידידי היקר וכ' וכ' וכ' מוהר"ר שלום עליכם נ"י.

ראשית באתי להודיעכם אַז איך בין ברוך השם בקו החיים והשלום; השם יתברך זאָל העלפֿען מע זאָל תמיד הערכען איינס פֿונ'ם אַנדערען נור גוטס מיט בשורות טובות ישועות ונחמות אמן. **והשנית** הנה זייט וויסען אַז איך בין מיט גאָטס הילף אַ „מלך", דאָס הייסט איך בין געקומען בשלום אויף פּסח אַהיים קיין מאַזעפּעווקע צו מיין ווייב און קינדער, צו מיין שוועהר און שוויגער און צו אַלע מיינע ליעבע און געטרייהע, און איך אייל מיך, מיין ליעבער טהייערער פֿריינד, אייך מודיע זיין וועגען דעם חאָטש אין קורצען, מחמת לאַנג מאריך זיין קען איך נישט, ס'איז ערב פּסח, און ערב פּסח באַדאַרף אַ יוד טהון אַלסדינג בּחפּזון, אויף איין פֿוס, ווי אין פּסוק שטעהט געשריבען: „כּי וואָרום בחפזון איילענדיג יצאת ביזט דו אַרויסגעגאַנגען מארץ מצרים פֿונ'ם לאַנד מצרים". נאָר פֿון וואָס זאָל איך אייך שרייבען פֿריהער — ווייס איך אַליין נישט. מיר דאַכט, אַז איידער עפּיס וואָס בין איך מחויב אייך צו געבען אַ שענעם דאַנק און אַ גרויסען שבח פֿאַר אייער קלוגער עצה וואָס איהר האָט מיר געגעבען, אַז איך זאָל ווערען אַ שדכן. איך וועל אייך, גלויבט מיר, אייביג און אייביג נישט פֿאַרגעסען וואָס איהר האָט מיט מיר געטהון: איהר האָט מיך אַרויסגעצויגען מעבדות לחירות, איהר האָט מיך אַרויסגעשלעפּט פֿונ'ם גיהנם פֿון יעהופּעץ, און איהר האָט מיך אויסגעלייזט פֿון דער פֿינסטערער פּרנסה, פֿונ'ם מעקלעריי, און איהר האָט מיר געגעבען אין האַנד אַריין אַ שענע פּרנסה, אַ לייטישע, אַ בכבוד'ע, לפֿיכך דערפֿאַר בין איך מחויב אייך צו לויבען און צו ריהמען, צו בענטשען און צו באַשיינען אייער נאָמען אַזוי ווי איהר האָט דאָס ביי מיר עהרליך פֿאַרדינט, און לאָז אייך גאָט באַצאָהלען בכפל כּפֿליים, אמן! אמת איך האָב נאָך אפֿילו קיין שדוכים ביז אַהער נישט אויסגעפֿיהרט, נאָר עס פֿיהרט זיך ביי מיר, עס דרעהט זיך, און ווי באַלד עס דרעהט זיך, איז אַ האָפֿענונג אַז עס וועט זיך מסתמא, מיט'ן אויבערשטענס הילף, עפּיס אויס־דרעהען, ובפֿרט איך אַרבייט נישט אַליין איך אַרבייט בשותּפֿות מיט נאָך שדכנים, מיט די גרעסטע שדכנים פֿון דער וועלט: מיט רב אליקום דעם לאַנג־שדכן, מיט רב מענדיל בראָדער, מיט'ן שמאַרגאָנער שדכן, מיט מאָטיל שאַפּראַן, און מיט יענטיסען, און מיט רב שלום שדכן, און מיט נאָך אַ סך אַנדערע, און געלויבט איז השם יתברך איך האָב אַ נאָמען אויף דער וועלט. וואו נאָר איך קום און שטעל מיך פֿאָר „מנחם מענדיל פֿון יעהופּעץ", בעט מען מיך זיצען, מע דערלאַנגט טיי מיט איינגעמאַכטס און מע פֿאַרנעמט זיך מיט מיר. ווי מיט אַ ליעבען גאַסט, און מע באַווייזט מיר די כּלה, און די כּלה באַווייזט מיר וואָס זי קען, זי צערעדט זיך מיט דער „גובערנאַנטקע" אויף „פֿראַנצויזיש", שיט ווי פֿון אַ זאַק, און די מחותּנת'טע זיצט אַקעגען איין אויסגעשלייערטע און לאָזט נישט אַראָב פֿון מיר קיין אויג, ווי איינער רעדט: „נו ווי געפֿעלט זי אייך? אַיאָ זי קען?.." איך אַליין האָב אויך געחאַפּט אַ פּאָר ווערטער אויף „פֿראַנ־צויזיש" און פֿאַרשטעה שוין אַביסעל די שפּראַך; למשל, אַז מע זאָגט מיר: „פּאַרליי וואָ פֿראַנזי?" (וואָס מאַכט איהר עפּיס אין געזונד?) זאָג איך: „מערסי באָנדזשור" (געלויבט איז השם יתברך). נאָכדעם זעצט מען אַוועק די כּלה זי זאָל מיר אַביסעל שפּיעלען אויפֿן „פֿערדעפּיאַן" שטיקליך פֿון „גאָלדראָוני" און פֿון „שולמית", מחיה נפֿשות, ממש עס צעגעהט זיך אין יעדען אבר, און דער מחותּן מיט דער מחותּנת'טע דערוויילע פֿאַרבעטען מיך איך זאָל בלייבען אויף וואַרעמעס, מהיכתיתי פֿאַר וואָס ניט? ביים טיש ריקט מען מיר אונטער דאָס שענסטע שטיקיל פֿלייש און מע האָרעוועט מיך מיט ציעסען אין דער וואָכען. נאָכ'ן עסען מאַך איך אַ שמיעס מיט דער כּלה: „וואָס, זאָג איך, איז אייער באַגעהר — אַ יוריסט, אַ „הינדשיניר", צי אַ דאָקטאָר?" — „געוויינטליך, זאָגט זי, אַ דאָקטאָר", און זי הויבט אָן ווידער שיטען אויף פֿראַנצויזיש מיט דער גובערנאַנטקע, און דערוויילע קומט אונטער די מחותּנת'טע און באַווייזט מיר דער טאָכטערס האַנדאַרבייט, „איהר אויסנייען מיט איהר שטיקעכץ פֿאַר־

עס טהוען איהם אפילו נור וועה די פֿיס? כדי דער קאָפּ זאָל זיין פֿער־הינ צו אַרבייט, מוזען אַלע גליעדער אָבגעהיט ווערען.

אין דעם בעוואוסטען שפּרוך: „כָּל־יִשְׂרָאֵל עֲרֵבִים זֶה בָּזֶה" געפֿינט זיך אַ גרויסער אֱמֶת.

עס איז קיין שום שאלה נישט, אַז אונזער גוף איז נישט בָּקִי הַבְּרִיאָה, עס טהוט אונז וועה יעדער אבר, נאָר מיר ווייסען נישט וואו די קרענק שטעקט, די רייכע און געבילדעטע יודען זאָגען: אַט די קַבְּצָנִים, די אונוויסענדע, וואָס קענען זיך נישט מְפַרְנֵס זיין, זיי זענען אין אַלעמען שולדיג. מיר האָבען נור פֿון זיי חֲרָפוֹת און בּוּשׁוֹת, אַז מיר דאַרפֿען זיך בעגעגנען מיט מענשען, וואָס קענען אפילו זייער לאַנדשפּראַכע נישט, אין באַדערטער, אין אַ גאָרטען, אָדער אין דער באַהן, הייסט ערשט די גַּנָּבִים אין די פֿיעלע שווינדלער! זיי קוילענען אונז מַמָּשׁ אָב, און נור דורך זיי האָבען מיר אַזוי פֿיעל צָרוֹת און שאַנד און ליידען אָהן אַ שִׁיעוּר.

די אָרימע יודען טענה'ן אַז זיי ליידען איבער די רייכע: מיר האָרעווען אין אַרבייטען שווער און ביטער — זאָגען זיי — אונז לויפֿט מען נאָך און מען איז אונז מְבַזֶּה און אייך מאַכט מען חֲנוּפָה, אָבער דאָס רִשְׁעוּת האָט איהר געבראַכט. מען איז אייך מְקַנֵּא, מען פֿערגינט אייך נישט דאָס עֲשִׁירוּת און די בילדונג, מען וויל נישט אַז איהר זאָלט זיך איבעראַל אַריינשטופּען, נאָר מען קען אייך גאָר נישט טהון, לאָזט מען אויס דאָס בייזע האַרץ צו אונז אָרימע יודען.

וועט איהר פֿרעגען: ווער האָט רעכט? איז די תְּשׁוּבָה גאַנץ איינפֿאַך: קען זיך דען דער קאָפּ משפּט'ן מיט די פֿיס, פֿון וועמען עס קומט אַרויס די קרענק, ווען דער גוף ווערט קראַנק? מעג זיין אַז די אָרימע און געבילדעטע ברידער מאַכען אונז טאַקע אָן חרפּות און בּוּשׁוֹת, נאָר אויב אפילו אַזוי, מוזען מיר זיך ערשט רעכט סטאַרען די אָרימע און אונגעבילדעטע ברידער מְחַנֵּךְ צו זיין אַז מיר זאָלען פֿון זיי נישט האָבען קיין בזיונות. מיר מוזען דאָס טהון נישט נור זיי צו ליעב נאָר פֿאַר אונז אויך. צי דאָס איז אמת צי נישט, זאָגט איהר דאָך אַליין אַז איהר ליידט נור צו ליעב זיי. עַל כָּל פָּנִים, ווי די מַעֲשֶׂה איז, זעהען מיר דאָך אַז מען בעטראַכט אונז פֿאַר איין פֿאָלק און איינער ליידט פֿאַר'ן אַנדערן, טאָ דאַרפֿט איהר דאָך זעהן ווי ווייט איהר קענט אָבצושאַפֿען די סִבּוֹת איבער וועלכע איינער שאַדעט דעם אַנדערן.

עס איז אמת אַז נישט פֿון אַלע צָרוֹת קען מען זיך פֿערהיטען, עס איז אָבער דאָ אַזעלכע וואָס מען קען זיי יאָ גוֹבֵר זיין, מיר קענען בְּוַדַּאי נישט אַזוי ווייט העלפֿען, אַז אַלע יודען זאָלען זיין געבילדעט און בְּכָבוֹדע מענשען — פֿון אַלעמען רייך מאַכען איז געוויס קיין רעדע נישט, אָבער מיר מוזען זיך סטאַרען צו העלפֿען איינער דעם אַנדערען ווי ווייט מען קען.

שלעכטע מענשען וועלען געוויס שטענדיג בלייבען, אָבער אַז זיי וועלען זיין ווייניגער, וועלען זיי נישט קענען אַזוי פֿיעל שאַדען ברענגען, און לְסוֹף אַז זיי וועלען זעהען אַז זיי קענען ווייניג מאַכען, וועלען זיי אין גאַנצען אויפֿהערען, און זיי וועלען זיך בעמיהען אַליין גוט און אָרענטליך צו זיין.

נאָר גענוג גערעדט מיט רְמָזִים, לאָמיר טאַקי זאָגען דעם אמת אָפֿען, און אונזערע ברידער דאַרפֿען אויף אונז נישט פֿאַראיבעל האָבען.

אָט איז אַ שרעקליכער חִלּוּל הַשֵּׁם, אַז אין פֿיעל גרויסע שטעדט זענען דאָ בעוואוסטע הייזער, וואָס דורך זיי ווערט בעשמוצט דער גאַנצער כְּלַל יִשְׂרָאֵל. מען קען זיך גאָר נישט מְשַׁעֵר זיין וואָס פֿאַר אַ בּוּשָׁה דאָס איז פֿאַר אונז, נישט נור קריסטען, נאָר אויך יודען שטעכען אונז די אויגען. דאָס זענען אייערע ברידערליך — זאָגען זיי — וואָס איהר לויבט זיי אַזוי מיט זייער גוטען קאָפּ און מיט זייער יודיש האַרץ! וואו איז דאָס יודישע האַרץ, אַז מען פֿערשלעפּט יודישע טעכטער און מען מאַכט מיט זיי מִסְחָר ווי מיט בְּהֵמוֹת?... איהר זאָלט אייך שעמען מיט אַזעלכע נידערטרעכטיגע מַעֲשִׂים!

פֿאַר וואָס טדוט זיך נישט אַזאָלכעס אין ברלין אָדער פּאַריז, אַז יודען זאָלען זיך אָבגעבען מיט אַזאָלכע נידריגע עֲסָקִים? אַזאַ שאלה האָט שוין געפֿרעגט איינע פֿון אונזערע לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁדיקע צייטונגען.

נעמט איין אויג, זאָגט זי, היינט איהר גוטסקייט פֿאַרמאָגט נישט קיינער, שטיל, זאָגט זי, ווי אַ טויב און קלוג ווי דער טאָג!" אויך דער מחותן פֿון זיין זייט מאָלט מיר אויס דעם יחוס זיינעם, פֿון וואַנען ער שטאַמט און וועמענס איי־דעם ער איז, ווער איז געוועזען זיין זיידע און זיין עלטערזיידע און ווער זענען זיינע מחותנים, אַלץ פֿיינע מענשען, גבירים אדירים און מיוחסים די שענסטע אין דער וועלט: „נישטאָ ביי אונז, זאָגט ער, קיין פּראָסטער מענש אין דער משפּחה"... „און קיין אָרימע לייט, זאָגט זי, אויך ניט"... „נישט קיין איינציגער בעל מלאכה", זאָגט ער.. „נישט קיין שניידער, זאָגט זי, נישט קיין שוסטער... „קיין שאַרלאַטאַנעס, זאָגט ער, איז ביי אינז נישט פֿאַראַן"... „און קיין משומדים, זאָגט זי, אוודאי ניט"... און נאָכדעם, ביים געזעגענען שוין, טהו איך אַ זאָג דעם מחותן, אַז די הוצאות וואָס קאָסט היינט אין וועג איז ניט אויסצושטעהן... און אויב ער איז ניט קיין גראָבער נאַרר, שטויסט ער זיך וואָס מע מיינט און קעהרט אום פֿאַר הוצאות.. איך זאָג אייך, ידידי יקירי, דאָס שדכנות איז גאָר נישט קיין שלעכטע פּרנסה, און ווער שמועסט אַז גאָט העלפֿט מע פֿיהרט נאָך אויס אַ שדוך! ביי מיר האָט זיך דערוויילע, ווי איך האָב אייך שוין געזאָגט, נאָך נישט אויסגעפֿיהרט גאָר ניט, עס קלעפּט זיך עפּיס נישט! תּחילת באַווייזט זיך דאָס, דאַכט מיר, גאָר גלייך, וואָס גלייכער קען שוין ניט זיין, אָנגעמאָסטען משׁשׁת ימי בראשית, צום סוף לאָזט זיך אויס אַז סע הויבט זיך גאָר נישט אָן; דעם געפֿעלט נישט די מויד, דאָרט איז צו אַלט דער בחור, דאָ איז צו־פֿיעל יחוס, דאָרט איז ווינציג געלד, דער וויל דאָס טעלעריל פֿונים הימעל, און דער ווייסט אַליין נישט וואָס ער וויל, — וואָס זאָלט איהר קלעהרען, ס'איז פֿאַראַן דערביי גענוג צרות מיט יסורים מיט בויכווייטיג מיט וואָס איהר ווילט. אָט שטעה איך איצט אין אַ פּאָר שדוכים, געוויינטליך מיט נאָך שדכנים, וואָס אַז דער אויבערשטער זאָל רחמנות האָבען און זיי פֿיהרען זיך אויס, וואָלט מיט זיי געקלונגען די וועלט. ביידע צדדים זענען גבירים אדירים און מיוחסים איינע אין דער וועלט, און זייערע טעכטער זענען ביידע יפת־תוארים, וואָס מע קרוגט זיי ניט, פּלא פּלאים, ביידע העכסט געבילדעט, ביידע געראָטענע, גוטע, קלוגע, שטילע, און מיט אַלע מעלות, און איך האָב דווקא גענוג סחורה פֿון זייערט וועגען. אָט האָב איך למשל אַ דאָקטאָר פֿון אַדעס וויל ער נישט ווינציגער פֿון למ"ה אַלפֿים קאַרבען נדן, און ער מעג וועלען, וואָרום ווערדליג די פּראַק־טיקע וואָס ער האָט איז ער ווערטה, זאָגט ער, אַ סך מעהר; און איינעם האָב איך פֿון שדה לבן, איין אַנטיקיל, אַ קאַרעפּירער אֶתרוגיל, ער איז אַ מציאה צוואַנציג טויזענד, און נאָך איינעם האָב איך אין יעהופּעץ וויל ער נישט חתונה האָבען, און נאָך אַ סך דאָקטורימליך האָב איך וואָס געהן אויס חתונה האָבען; היינט האָב איך יוריסטען אַ גאַנצען פּאַק פֿון פֿינפֿצעהן טויזענד אין פֿון צעהנ־טויזענד, און קליינע יוריסטליך, אַזאָלכע וואָס מע וועט ביי זיי פּועלען פֿאַר זעכס טויזענד אין פֿאַר פֿינף טויזענד און אפשר פֿאַר ווינציגער אויך; היינט האָב איך „הינדרשעניערען" אַ פֿאָר, וואָס פֿאַרדינען שוין אַליין געלד, און עטליכע הינדרשעניערליך וואָס זוכען זיך שטעלעס; היינט האָב איך אַ מישמאַש פֿון חתנים אויסגעשפּיעלטע, אַנטיקען שבאַנטיקען, פֿון טעטרעוויץ, פֿון מאַקאַרעווקע, פֿון יאַמפּעלע און פֿון סטרישטש, נישט קיין שטודירטע, נאָר גלאַט אַזוי פֿיינע, אייסגעצייכענטע בחורימליך, משכילים, ציוניסטען — הקיצור ס'איז פֿאַראַן ביי מיר קיין עין הרע פֿון וואָס אויסצוקלויבען. דער חסרון איז נור, וואָס דער חתן וואָס וויל יענע כלה, וויל איהם יענע כלה דווקא ניט; און יענע כלה, וואָס וויל דווקא יענעם חתן, וויל זי דער חתן ניט. וועט איהר דאָך מסתמא פֿרעגען אַ קשיה: פֿאַר וואָס זאָל יענער חתן ניט נעמען יענע כלה וואָס יענער חתן וויל זי ניט, און פֿאַר וואָס זאָל יענע כלה ניט נעמען יענעם חתן וואָס יענע כלה וויל איהם ניט? בין איך שוין אָבער אַליין אויך געפֿאַלען אויף דער עצה, נאָר סע געהט נישט. ווייסט איהר פֿאַרוואָס? עס מישען זיך אַריין אין מיטען פֿרעמדע מענשען, גוטע פֿריינד, מיינען נישט דערביי חלילה קיין שום זאַך און רעדען אָן אויף ביידע חתנים מיט ביידע כלות, ווערד קאַלי די גאַנצע שפּיעל; דערווייל לויפֿען בריווליך הין און צוריק מיט דעפּעשען, עס קעהרט זיך די וועלט! און דאָ איז אונטערגעשפּרונגען דער פּסח אין מיטען, האָט זיך גע־שטעלט ווי אַ ביין אין האַלז און האָט אָנגעמאַכט אַ שטיקיל איבערשלאָג, האָב איך מיך מישב געווען, מיינס וועט פֿון מיר נישט אַנטלויפֿען, ס'איז אַזאַ סחורה וואָס ליגט זיך אויס, פֿאַר וואָס זאָל איך מיך ניט אַראָבחאַפּען אַהיים אויף יום־טוב קיין מאַזעפּעווקע, איך בין אַזאַ צייט נישט געוועזען? ס'איז ניט קיין יושר פֿאַר ווייב און קינדער, ניט שען פֿאַר לייטען און זיך אַליין איז דאָס שוין אויך אַבי־סעל פּריקרע, — בקיצור איך בין געקומען אויף פּסח אַהיים און שרייב אייך פֿון דאַנען דעם דאָזיגען בריעף. וועט איהר דאָך מיך פֿרעגען, למאי האָב איך אייך ניט געשריבען ביז אַהער? איז דער תירוץ: אַ יוד איז פֿאַרטאַראַמט, אַ יוד האָט קיין מאָל קיין צייט ניט, תּמיד בחפזון, נור געחאַפּט און נור געלאָפֿען, איך האָב אַלץ גערעכענט ניט היינט איז מאָרגען, אָט אָט פֿיהר איך אויס מיט גאָטס הילף עפּיס אַ שדוך אַ רעכטען, וועל איך אייך שוין אַרויס

מְלַמֵד זְכוּת זיין אויף אַזעלכע נידריגע בְּרוּאִים דאַרף מען בְּוַדַאי נישט, אָבער איך וויל מלמד זכות זיין אויף מיין פֿאָלק. שולדיג זענען נישט די אָרימע יודען, נאָר די מַנְהִיגִים אין די גרויסע שטעדט.

פֿאַר וואָס געפֿינען זיך נישט די מְסַחְרִים אין דייטשלאַנד? מיינט איהר דען, אַז דאָרט זענען אַלע צַדִיקִים? ניין! נאָר דער תֵּירוּץ איז אַזוי: מען קען אין דייטשלאַנד לייכטער אַ מענש הרגנ'ען, ווי פֿערשלעפען אַ מיידיל לִמְדִינוֹת הַיָם און זי דאָרט פֿערקויפֿען; דאָס מאַכט די בילדונג: דאָס אָרימסטע מיידיל לייענט אַ צייטונג, זי ווייסט וואָס עס טהוט זיך אויף דער וועלט, און וועט זיך נישט לאָזען אַיינרעדען אויפֿ'ן הימעל אַ יָרִיד. און ווען זי ווייסט שוין אפילו אַליין גאָר נישט קען זי זיך בעראָטהען מיט איהר בעל־הבית מיט אַ בעקאַנטען און זיי לאָזען איהר קיין קאָפּ נישט פֿערדרעהען, זעהען זיי אַז דאָס אָרימע מיידיל וויל זיך מיט געוואַלט אומגליקליך מאַכען — רופֿט מען פְּשׁוּט פּאָליציי, וועלכע איז חוֹקֵר וְדוֹרֵשׁ די זאַך, און איז מַצִיל אַ אָרים קינד פֿון אַנ'אומגליק.

איך דערצעהל אייך נִיט קיין מְשָׁלִים, נור פֿאַקטען. ערשט פֿאַר אַ פּאָר חֳדָשִׁים איז געקומען קיין פּרייסען איינער פֿון די חֲשׁוּבֶע בָּחוּרִים, עס איז דאָס מאָל געראָדע נישט געוועזען קיין יוד און מִכָּל־שֶׁכֵּן קיין פּוילישער יוד, נאָר אַנ'עכטער דייטש, ער האָט אַרויסגעלאָזט אַ קול, אַז אין בראַזיליען און אין לאָנדאָן זוכט מען גובערנאַנטקעס, און אַפּאָר מיידליך האָבען זיך געפֿינען, וואָס האָבען געוואָלט פֿאָהרען זוכען גליקען, קוים האָט ער זיך אָבער אויסגעדרעהט, איז שוין די פּאָליציי געקומען און דעם בָּחוּר אַ נעם געטהון אין תְּפִיסָה, און אויס עסק!

היינט איהר גוטע יודען אין גאַליציען, אין רומעניען און אין רוסלאַנד. צי האָט איהר קיין פּאָליציי? פֿאַר וואָס זאָלט איהר נישט אַכטונג געבען אויף אַ זעלכע זאַכען? נאָך גאַליציען קומען אָפּט אַ זעלכע כְּלָבִים און פֿאַרפֿיהרען יודישע טעכטער. זיי נאַרען זיי אָב, אַז זיי ווילען מיט זיי חֲתוּנָה האָבען, און באַלד געפֿונט זיך אַ יְרֵא שָׁמַיִם וואָס גוט קדושין פֿאַר אַ זילבערנעם גולדען, מען האָט חתונה, מען געזעגענט זיך, און מען פֿאָהרט אַוועק — ווייסט איהר שוין אַליין וואוהין... די געבילדעטע יודען זאָגען: וואָס קענען מיר דאַצו טהון? איך פֿרעג אָבער אייך: מען טאָר דאָך עַל פִּי דִינָא דְמַלְכוּתָא נישט שטעלען קיין חוּפָּה אָהן אַ ערלויבניש און אָהן דעם רָב, פֿאַר וואָס זשע זענט איהר נישט מַזְהִיר דעם „שענעם יוד“ וואָס איז מַכְשִׁיל אֶת הָרַבִּים און גיט קדושין פֿאַר אַ גולדען, אַז ווי באַלד ער וועט דעם „עסק“ נישט אָבלאָזען, וועט ער געהן אין תפיסה? איהר מיינט אפשר עס איז אַ רַחֲמָנוּת און אַ חִלּוּל הַשֵׁם; אָבער וועלכער רחמנות און חלול השם איז גרעסער? — איך ווייס גאַנץ גוט אַז נישט אַ ל ע ס בייזע קען מען פֿערהיטען, אָבער פֿ י ע ל בייזעס קען מען געוויס פֿערהיטען, מען מוז נור האָבען דעם גוטען רצוֹן דערצו. פֿערשטעהט זיך, מען מוז אַ ר ב י י־ ט ע ן און ט ה ו ן, נישט נור האַלטען זיך ביים האַרצען און שרייען, אָך און וועה! אָבער דאָס איז טאַקי אייער חוֹב! איך האָב רחמנות אויף מיין פֿאָלק, איך האָב ליעב מיין פֿאָלק וואָס האָט אַזוי פֿיעל צו ליידען, אָבער פֿיעל צָרוֹת נעהמען מיר זיך אַליין בְּיָדַיִם! דאָס איז א י י ן פְּרַט — פֿון די אַנדערע וועל איך נאָך רעדען אין די שפּעטערדיגע אַרטיקלען.

דר. ש. בערנפֿעלד.

אונזערע פֿרויען און די פֿאלקסארבייט.

זעהענדיג און הערענדיג, ווי אונזערע פֿרויען פֿערהאַלטען זיך צו אונזער פֿאָלקס־אַ ר ב י י ט, צו דעם ציוניזם, ווער איך כִּמְעַט איבערצייגט, אַז אונזערע חֲכָמִים האָבען געלאַכט, איראָניזירט, בְּעֵת זיי האָבען געזאָגט: „אין דעם זְכוּת פֿון די ווייבער זענען יודען אויסגעלייזט געוואָרען פֿון מִצְרַיִם“.

איך קען זיך גאַנ'ץ לייכט פֿאָרשטעלען, ווי די יודישע ווייבער אין מצרים, האָבען פֿריה געוועקט זייערע מאַנען, זיי זאָלען וואָס גיכער געהן קנעטען די ליים, מאַכען די ציעגעל, אַרבייטען מיט ביטערן שוויים זייער קאַטאָרזשנע ארבייט פֿאַר פַּרְעה'ן, צו פֿערדינען „ציבעלעס

שרייבען אלסדינג אין פֿריידען. נאָר אַז עס האָט זיך געמאַכט אַזוי אַז מיינע אלע שדוכים האָבען זיך אביסעל פֿארצויגען און געבליבען הייגען אין דערלופֿטען, ניט אהין ניט אהער. האָב איך שוין אָבגעלייגט מיין שרייבען צו אייך אויף שפּעטער, ביז גאָט וועט מיך ברייננען בשלום אהיים.

אַצינד באַדאַרף מען אייך באַשרייבען, ווי אַזוי איז געוועזען מיין קומען אַהיים צו מיין ווייב און קינדער. באַשרייבען אלסדינג, אַזוי ווי איהר האָט ליעב; נאָר טאמער וועט דאס באשרייבונג אויסקומען נישט אַזוי קיילעכדיג ווי ביי אייך, זאָלט איהר קיין פֿאַראיבעל ניט האָבען, איטליכער דרש'עט אַזוי ווי ער קען.

אָנגעקומען אַהער בין איך הייסט דאס מיט דער באַהן נאָך נעכטען, נאָר מחמת די בלאָטעס זענען דאָ זעהר גרויס, האָב איך מיך געשלעפּט אַ גאַנצע נאַכט מיט דער פֿוהר, שיער נישט געבליבען דאָרטען פסח האַלטען מיט'ן בעל־עגלה מיט די פֿערדליך אינאיינעם. אייך באַדאַרף זיין באַקענט די היגע בלאָטע נאָך פֿון אַמאָל; נאָר פֿון זינט מע האָט פֿאַרקלעהרט אויספֿלאַסטערען די שטאָדט מיט שטיינער, איז די בלאָטע ווי אויף צו להכעיס געוואָרען נאָך גרעסער. איהר קענט פֿאַרשטעהן, אַז מע געהט שוין ביי אונז גאר אָהן קאַלאָשען, הפֿקר אַ וועלט, און ווייבער זענען געפֿאַלען נאָך אויף אַ שענערע עצה: זיי געהען גאָר אין די זאָקען, אַ ברכה אויף זייערע קעפּ! געקומען אין דער פֿריה אין שטאָדט אַריין האָבען מיר אַלע פֿאַרשווינען געמוזט אַרויס פֿון דער בויד און געהן מחילה צופֿוס איבער אַלע גאַסען און איבערען גאַנצען מאַרק, עס האָט מיר געפֿלאַמט דאָס פנים. באַקענטע האָבען מיך אָבגעשטעלט אין מיטען דער בלאָטע, אבגעשטעקט שלום עליכם איטליכער מיט איין אנדער חכמה'לע: „אַ, וואָס מאַכט אַ יוד?“... „אַ גאַסט, אַ גאַסט מנחם מענדיל!“... „וואָס הערט זיך עפּיס אין יעהופּעץ אויפֿ'ן יריד?“... „זעהט נאָר זעהט, ער געהט שוין אין אַ קאַפּעליש מיט גומענע קאַליאָשען!“... — „לאַכט לאַכט, — זאג איך אין קוים קוים וואָס איך שלעפּ די פֿיס פֿון די בלאָטע,— איהר מעגט טאקי לאַכען, אויף דער גאַנצער וועלט באַדאַרף מען נאָך קאַלאָשען און דאָ איז מען פטור, ביי אייך איז טאַקי ארץ־ישראל“... בקצור מיר האָרען זיך יאַקאָש דערשלעפּט אַהיים. אין דער היים האָב איך געטראָפֿען אַ גיהנם. פֿונם כשרען מיט'ן ראַמען, מיט'ן, בראָטען, מיטין ברענען שטעהט אַ רויך, און פֿונם געשריי מיט'ן געפּולדער פֿון די בעל־הבית'טעס מיט די דינסטען איז אַ טאַרעראַם, אַ גוואַלד, מע קען טויב ווערען, — אַ קלייניגקייט ערב פסח! די ערשטע וואָס איז מיר געקומען, אַקעגען, איז געווען די שוויגער זאָל לעבען, די אייגענע וואָס געווען, נישט געמינערט אויף אַ האָר. געשטאַנען איז זי אין דרויסען פֿון פּאָרינט איבער עפּיס אַ הילצערען בעטיל, דאס טיכיל פֿאַרבונדען אַרונטער מיט צוויי שפּיצען, אין איין האַנט האָט זי געהאַלטען אַ שערביל מיט קארעסין, אין דער אַנדערע האַנד אַ פֿלעדערוויש און געפּרעגעלט די וואַנצען. מיך דערזעהען איז זי ווינציג וואָס נתפּעל געוואָרען, זיך געטהין איהר אַרבייט ווייטער און גערעדט גלייך ווי צו זיך אַליין, געשאָטען ווי פֿון אַ ראַזשעק:

— סקאָצעל קומט מע זאָל דערמאַנען משיח'ן.. אָט איז ער דאָ דער גע־ניידעס... אז עס געהט ניט אין היזק זוכט זיך עס אָב... אַ ציג אַנטלויפֿט, אַ הוהן ווערד פֿאַרפֿאַלען און אַ מאַן קומט צופֿאָהרען... צוריק קומט מען נישט נור פֿון יענער וועלט... סע זאָל ניט זיין ערב פסח וואָלט איך צעוואָרפֿען דעם אויבען... ניט אומזיסט האָט זיך נעכטען די קאַץ געוואַשען און דער הונד האָט אויפֿגעגעסען די קישקעליך... שיינה שיינדיל טאָכטער, אַנו קום נור אַהער, אט איז דער תכשיט דיינער, די גילדערנע קרוין פֿונם קאָפּ, דאָס ארון קודש'ל אונזערס, נעם גיס אויס די פּאָמעניצע!...

אויף די ווערטער לויפֿט ארויס מיין ווייב אַ דערשראָקענע.

— טפֿו זאָלסט דו ניט ווערען! — מאַכט זי צו מיר — אָבגעזוכט אַ צייט ווען צו קומען אַהיים דערויף טאַקי באַדאַרפֿט חאָלין דאָרטען אין דער קריינק ימים ושנים אויסוואַלגערען זיך אויף אלע בוידעמ'ס דינען אלע עבודה זרה'ס און אויסקראַצען זיך קומען אהיים פונקט ערב פסח ווען מע רייניגט ארויס דאס לעצטע ביסעל חמץ און נישט קענען רעדען אַ וואָרט אַפֿילו אָדער נעמען אויף זיך איין אנדער קליידיל נישט געהן ווי אַ שלעפּערין אזא יאהר אויף דיינע יעהופּצער דאמען ברענען זאָלען זיי ווי זיי האָבען דיך צוגעהאַלטען דאָרטען מיט קלעשטשעס זיי זאלען גאר נישט דערלעבען די אַנדערע טעג פסח רבונו של עולם! ער זאָל דאס אַפֿילו פֿרעגען אמכה איהם וואָס מאַכסט דו גוטס אָדער די קינדער וואָס טהוען שרה'לע פֿייגעלע יוסילע נחמהניו משה הערשעלע דער טאַטע איז געקומען צופֿאהרען קוים מיט צרות דערמאנט זיך אזא יאַהר אויף מיינע שונאים וואָס פֿאַר אַ פנים דו האָסט ביי מיר מיט דעם שענעם קאַפּעליש וואָס זאָגסט דו, אויף דעם קינד מיר זאָל זיין פֿאַר זיינע ביינער לאָזט זיך ניט אויסצוואָגען דאס קעפּיל אַ מיתה משונה געוואַג מע מוטשעט זיך מיט זיי אַ גאַנץ יאָהר נאַ דיר איין ערב פסח גאָט זאָל ניט שטראָפֿען פֿאַר די רייד!...

מיט קנאָבעל" מיט אַ שטיקיל טרוקענע ברויט... אָבער בְּשוּם אופן קען איך זיך ניט פֿאָרשטעלען, אַז זיי האָבען צוגעטריבען די מאַנען, זיי זאָלען וואָס גיכער געהן אייף אַ אֲסֵפָה, וואו מע האָט נעהאַט זיך צו בעטראַכטען, און זוכען מיטעל, ווי אַרויסצוקריכען פֿון די טיעפֿע ליים; ווי אויפֿהערען צו בויען פֿאַר פ ר ע ה׳ן שטעדט מיט פֿעסטונגען; ווי אויפֿהערען שוין אַ מאָל זיך שטאָפּען מיט ציבעלעס און מיט קנאָבעל, און זיך ערווערבען אַ אייגען ווינקעלע, טרעטען ליים פֿאַר ז י ך, בויען אַ פּתום מיט אַ רַעַמְסֵס אין אייגענעם לאַנד, און פֿיהרען אַ לעבען לייטען גלייך.

אויב אונזערע פֿרויען ווירקען יאָ אויף דעם ציוניזם, אויף אונזער פֿאָלקס־אַרבייט, איז נור אויף צו שטערען די אַרבייט, אָבער ניט אויף איהרע פֿאָרטזעצונג.

איך מיין אַז יעדער לעזער קען ביי זיך, אין זיין שטאָדט אָדער שטעדטיל, געפֿינען גענוג ביישפּיעלען צו מיינע רייד; יעדער אַרבייטער פֿאַר דעם ציוניזם, קען ביי זיך אין שטוב געפֿינען אַ רְאָיָה אַז איך בין גערעכט.

ווי עס זאָל אונז ניט לייד טהון, מוזען מיר דאָך מוֹדֶה זיין, אַז מיר האָבען וועניג אַ ר ב י י ט ע ר פֿאַר דעם ציוניזם. אַז איך זאָג „אַ ר ב י י ט ע ר" מיין איך אַזעלכע מענשען, וועלכע זענען איבערגעגעבען מיט לייב און זעעלע, מיט קאָפּ און האַרץ, טאָג און נאַכט פֿאַר דעם ציוניזם. געצעהלטע, ניכער קען מען זאָגען, א י י נ צ י ג ע מענשען געפֿינען מיר אַזעלכע וואָס זייער גאַנצעס שטרעבען און וועבען, לעבען און ווירקען, זאָל זיין די פֿאָלקס־בעוועגונג, די פֿאָלקס־אַרבייט. נור א י י נ צ י ג ע טראָגען אויף זיך די גאַנצע מַשָׂא פֿון דעם ציוניזם. און ווייל אַרבייט איז דאָ פֿיעל, קומט אויס די איינציגע אַרבייטער אָבגעבען זייער פֿאָלק די לעצטע מינוטען, וועלכע בלייבען זיי נאָך איבער נאָך זייערע צוועלף אָדער פֿירצעהן שטונדיגע אַרבייט פֿאַר זיך און פֿאַמיליע. ערשט קומענדיג שפּעט פֿון אַבענד אַהיים, ווער פֿון קראָם, ווער פֿון קאַנטאָר און ווער פֿון גאַס, זיטצען זיי ביז צוויי, דריי אַ זייגער אין דער נאַכט איבער פֿערשידענע ציוניסטישע אַרבייט.

און ניט גענוג, וואָס די איינציגע, וועלכע אָפּפֿערן זיך פֿאַר זייער פֿאָלק, קריגען ניט גענוג הילף פֿון אויסען, און קיין אונטערשטיצונג פֿון שטוב, נאָר עס קומט זיי נאָך גאַנץ אָפֿט אויס, הערען אומבַּרַחֲמָנוּת׳דיגע פֿאָרווירפֿע, שטילערהייט און אויפֿ׳ן קול, פֿון זייערע ווייבער, וועלכע פֿון גוטסקייט, נאַטירליך, זייגען זיי אויס פֿון זייערע מאַנען דאָס לעצטע ביסיל מאַרך פֿון די ביינער, פֿאַר וואָס זיי האָבען אַזוי פֿיעל צו טהון מיט דעם ציוניזם.

איך זאָג „פֿון גוטסקייט", און איך מיין דאָס גאַנץ ערנסט. נור פֿון גוטסקייט און טרייע צו זייערע מאַנען, פֿערלאַנגען זיי אַז אונזערע מאַנען — די ציוניסטישע אַרבייטער — זאָלען ר ו ה י נ לעבען; זאָלען פֿריי אַטהעמען, און זאָלען וויסען פֿון אַ וועלט... זיי, אונזערע ווייבער, פֿערשטעהן אָבער ניט: אַז זייערע מענערס גאַנץ לעבען איז—דער ציוניזם; אַז זיי קענען פֿריי אַטהעמען נור א י ן ציוניזם, אַז זייער מענערס „וועלט" איז צוזאַמענגעשמאָלצען מיט דער ציוניסטישער וועלט, און אַלעס איבריגע איז נור נעבענזאַך.

און ניט נור דאָרט וואו די מאַנען גיבען אַוועק זייער גאַנצעס לעבען און צייט זייער פֿאָלק זעהן מיר אָפֿט הערצרייסענדע סצענעס, נאָר אפילו דאָרט, וואו דעם מאַן קומט אויס איינמאָל אָדער צוויי מאָל אַ וואָך געהן צו אַ ציוניסטישער פֿערזאַמלונג זענען אויך יעדעס מאָל כּמעט קריעג, סקאַנדאַלען און געשריי, אַזוי אַז פֿינף מאָל רופֿט מען צו איין פֿערזאַמלונג ביז מע קומט איין מאָל צוזאַמען, און דאָס איינע מאָל זיצט אויך יעדער ווי אויף שפּילקעס — מע איילט זיך אַהיים...

ווי קומט עס אָבער אַז אונזערע פֿרויען זענען אַזוי ענגהערציג? צי זענען דען די פֿרויען ניט א י מ ש ט אַ נ ד צו פֿערשטעהן די וויכטיגקייט פֿון ציוניזם, פֿון וועלכען עס העננט אָב דאָס גאַנצע גליק פֿון פֿאָלק?

דעם אמת מוז איך אייך זאָגען, ליבער פֿריינד, אז איך האָב מיינע קינדער כמעט ניט דערקענט און זיי מיך אוודאי ניט, און חאָטש מיין ווייב האָט מיר געמאכט ניט אזא שענעם ברוך הבא ווי איך האָב געמיינט, פֿון דעסטוועגען האָב איך ארויסגעזעהען אז זי איז צופֿריעדען, וואָרום אז איך האָב מיך צעקושט מיט די קינדער איז זי אָבגעטראָטען אויף א זייט מע זאָל ניט זעהען ווי זי וויינט... בעסער און פֿריינדליכער פֿון אלע האָט מיך באַגעגענט דער שוועהר. ער האָט זיך דערפֿרעהט טאקי ווי איין אייגענער טאטע, אָדער ווי א קינד, אָדער ווי א מענש וואָס זיצט לאַנג — לאנג אין געפֿיינגעניש און פלוצים דערזעהט ער נאך איינעם אַ געפֿאנגענעם... מיין שוועהר, זעהר א שענער יוד מיט שענע שווארצע אויגען און מיט א שענער באָרד האָט זיך אין די עטליכע יאָהר א שטארקען רוק געטהון, געוואָרען ווייס ווי א טויב. ער האָט מיר אָבגעגעבען שלום, מיך א פֿרעג געטהון וואס מאכסט דו און מיט א ווינק האט ער מיך פֿאררופֿען צו זיך אין אלקיר און ערשט דאָרטען האָט ער זיך ארומגעחאפּט מיט מיר קושען.

— ווייסט דו, מענדיל, וואָס איך וועל דיר זאָגען? — מאכט ער צו מיר מיט אַ זיפֿץ — מע ווערד אַלט! איך בין דערגאנגען, אז וואָס א יאָהר, וואָס א יאָהר ווערד מען עלטער... זעץ זיך קאָרשט אנידער און דערצעהל מיר, וואָס הערכט זיך עפּיס נייעס, ביזט אויסגעוועזען א וועלט, וואָס טהוט זיך עפּיס מיט יודען, ווי אזוי איז געווען די אמת׳ע מעשה מיט דרייפֿוסען, וואָס זאגט מען מכח מלחמה און וואָס שמועסט עפּיס דער עולם וועגען פּליסטינע? דאָ ווייסט מען נישט א לעק, גאָלע בהמות!

דער שוועהר האָט זיך ערשט פֿארקאטשעט מיט א לאנגען א ברייטען שמועס, נאָר פלוצים לאָזט זיך הערען פֿון דרויסען א קול-נגינה פֿון דער שוויגער:

— ברוך! ברוך? (דער ערשטער ברוך געהט מיט איין אויסגעשריי און דער אנדערער ברוך שוין מיט איין איבערפֿרעג, מיט א לשון כתמיה: ברוך! ברוך?).

— אָט באלד תיכף ומיד אָט געה איך איך געה!

אזוי זאָגט דער שוועהר און עס טהוט איהם אטראָג אין דער לופֿטען. עטליכע מאָל האט ער זיך פֿארקאטשעט אויף צו רעדען מיט מיר און אלע מאל האָט זיך געלאָזט הערען א קול-נגינה פֿון דער שוויגער: „ברוך! ברוך?" און אלע מאָל האָט דאס איהם אויפֿגעטראָגען אין דער לופֿטען: „אָט באַלד תיכף ומיד אָט געה איך איך געה!... א נייע נשמה האָט מען אין דעם דאזיגען מענשען אריינגעזעצט, אז מע האָט איהם נאָכ׳ן אָבחאפּען דעם ערב פסח׳דיגען אָנבייסען און נאָכ׳ן „בעור חמץ" געגעבען א העמד און געזאגט איהם, אז מיר קענען געהן אין מרחץ. דאָרטען, האָט ער זיך געטראכט, וועט מען חאָטש קענען רעדען א וואָרט. צום סוף האָט ער נעביך געהאט א טעות און א גרויסען. אין מרחץ האט מען מיך באַפֿאלען ווי די בינען, ווי די היישעריקען אין א הונגעריאָהר, מע האָט מיך שיער ניט אויפֿגעגעסען א לעבעדיגען, איטליכער האָט נור געוואָלט איך זאל איהם דערצעהלען, וואָס טהוט זיך אין יעהופּעץ, צי סאיז אמת מיט די דאָרטיגע אָנזעצען וואָס מע זאָגט, און צי בראַצקי האט נאָך עפּיס געלד, און וואָס וועט זיין דער סוף מיט דרייפֿוסען, למאי אוז דאס אנשוויגען געוואָרען, און ווי קומט דאס וואס איינגלאנד זאָל זיך אזוי לאנג פאטשקען מיט די בויערען, און נאָך אסך אזעלכע שאלות האט מען מיר פֿארגעבען פֿון אלע זייטען, מיך צעריסען אויף שטיקליך, נישט געלאָזט מיך מיט׳ן שוועהר אליין אויף א מינוט, נישט געגעבען אונז א וואָרט אויסרעדען. דאס אייגענע איז געווען אויך ביי די „ארבע כוסות" איינקויפֿען. געקומען מיט׳ן שוועהר צו רב י ו ד י ל ו ו י י נ ש י י נ ק ע ר אין קעלער אריין, האט מען מיר גענומען שטעקען שלום-עליכם׳ס פֿון אלע זייטען, און ס׳איז געוואָרען א שמועס וועגען „ארץ-ישראל וויין". י ו ד י ל ו ו י י נ ש י י נ ק ע ר (שטארק פֿארעלטערט געוואָרען, אָהן צייהן) האט געשריגען אין איין קול, אז סאיז גאָר נישטא אין ערגיץ קיין ארץ-ישראל וויין, לא היה ולא נברא, ס׳איז ניט געווען און סע וועט ניט זיין! און איינער עפּיס א יונגער מאן פֿון היינטיגער וועלט האט געטענה׳ט אז ער האָט אליין געלייענט אויף די בלעטער...

— וואס מיר בלעטער, ווער מיר בלעטער? — שרייט יודיל וויינשיינקער, — שקרים וכזבים! הולטייעס האָבען אויסגעטראכט, היינטיגע ציוניסטען!...

— איך זאל אזוי זעהען ביי זיך אלדעס גוטס — טענה׳ט נעביך יענער יונגערמאן — ווי איך האָב אליין געזעהען ארץ ישראל וויין, א סימן ער הייסט „כרמל" און פארקויפֿט זיך אין אלע קלייטען אין יעהופּעץ.

— אין יעהופּעץ זאָגט איהר? — מישען זיך אריין עטליכע מיט א מאָל — אָט האָט איהר א יודען פֿון יעהופּעץ, מנחם מענדיל ברוך הערש לאה דוואסים! לאָז מען פֿרעגען מנחם מענדלין, ער ווייסט!

אויב מיר וועלען אויף די פֿראַגען ענטפֿערען מיט אַ פּשוט'ן: יאָ, וועט עס זיין אַ גרויסער טעות.

איך מיין, אַז מיר דאַרפֿען די אורזאַכע זוכען אין דעם גאַנצען אַרט לעבען וואָס אונזערע פֿרויען פֿיהרען; אין דער ערציעהונג וואָס דער גרעסטער טהייל פֿון זיי בעקומען, און אין דעם אַנטהייל וואָס זיי נעמען אין אונזער ענגען געזעלשאַפֿטליכען לעבען בכלל.

ווער עס איז בעקאַנט מיט די אַרבייטער פֿון ציוניזם ווייסט, אַז צווישען זיי געפֿינען זיך ניט — אָדער זעהר זעהר וועניג — אַזעלכע וואָס לעבען אין רייכקייט, וואָס די פֿאַמיליע לעבט אין אַלער בעקוועמ־ליכקייט; וואָס די פֿרויען פֿערברייגגען זייערע טעג אין פֿערגניגען, אָהן דאגות, אָהן קאָפּדרעהעניש; וואָס זוכען און געפֿינען אינהאַלט פֿאַר זייער לעבען, אויך יענער זייט פֿון קיך און קינדער נייטשען. אַלע פֿאָלקס אַרבייטער — וועגען וועלכע די רייד איז דאָ — זענען פֿון פֿאָלק אַליין, דאָס הייסט, אַזעלכע מענשען, וואָס האָבען ווי עס איז דעם טאָג איבער־צולעבען, מיט מעהר אָדער וועניגער דחקות. דער מאַן איז דער שפּייזער, און איז מעהרסטענטהיילס דעם גאַנצען טאָג ניטאָ אין שטוב. די פֿרוי אָבער איז דעם גאַנצען טאָג פֿערשפּאַרט אין שטוב. אין דער פֿריה האָט זי צו טהון מיט די קינדער, וואַשען און אָנטהון, קאָרמען און נייטשען זיך מיט זיי, די עלטערע קינדער אַרויסשיקען אין קלאַס אָדער אין חדר, אָט אַזוי געהט אַוועק אַ האַלבער טאָג. נאָכדעם הויבט זיך אָן אַ סדרה אין קיך, מע דאַרף אויסטראַכטען וואָס מאַכען צו מיטאָג, וואָס קויפֿען צו מיטאָג. דאָס איז אַ קליינעקייט דוכט זיך, ס'איז ניטאָ וועגען וואָס צו רעדען, אַ געלעכטער, און דאָך פֿערשאַפֿט עס יעדע פֿרויענצימער גענוג קאָפּדרעהעניש יעדען טאָג. אויסגעקאָכט און אָבגעפּטר'ט דעם מיטאָג, איז ווידער אַ עסק מיט די קינדער. דאָס קינד דאַרף מאַכען די לעקציעס, יענעס קינד דאַרף עסען, אַ דריטעס וויינט און מע דאַרף עס בערוהיגען, און זאָ ווייטער. אָט אַזוי געהט אַוועק דער טאָג און עס הויבט זיך אָן ווידער אַ סדרה מיט וועטשערע, ווידער די אין דער פֿריהענע געשיכטע, ווידער אַ טומעל, אַ הו־האַ אין שטוב, ביז אַ שטיק אין דער נאַכט, די קינדער געהן שלאָפֿען. איינס בערוהיגט, דאָס אַנדערע פֿערוויגט, או יעצט בלייבט ערשט איבער עפּיס אַ פּאָר שעה פֿאַר די פֿרוי צום לעבען.

און אין וואָס בעשטעהט אָט דאָס קורצע לעבען? אין נייען אָדער לאַטען, שטריקען אָדער העפֿטען, אַרומזעהן די שטוב, און דערגלייכען. מיט אונגעדולד ערוואַרטעט זי, דער מאַן זאָל קומען אַהיים, זי זאָל האָ־בען מיט וועמען אויסרעדען אַ וואָרט; זיך אויך פֿיהלען פֿאַר אַ שטיקיל מענשען, פֿערברייגגען אַ ווײַלע...

נאָכדעם אַלעם, איז זיך עפּיס פֿיעל צו וואונדערן, פֿאַר וואָס די פֿרוי איז אונצופֿריעדען, אַז עס קומט איהר אויס דעם גאַנצען אָבענד אויך צו זיצען אַליין? איז צו זעהן וואונדערבאַרעס אין דעם, וואָס זי וויל ניט ליידען, אַז דער מאַן זאָל אָפֿט ניט קומען גאַנצע אָבענדען אין שטוב אַריין?

אָבער דאָס קומט אַרויס דערפֿון, וואָס דאָס יודישע פֿאַמיליען לעבען איז איינגעטיילט אין צוויי, גאַנץ פֿערשידען איינע פֿון די אַנדערע, וועלטען; וואָס די יודישע פֿרוי ווערט ערצויגען נור פֿאַר דער שטוב און פֿאַר דער קיך, עטוואָס העכערעס, ברייטערעס, וויכטיגערעס איז איהר פֿרעמד. ווי לאַנג דער מאַן איז פֿעראינטערעסירט, אין דער "קאָפּיקע" פֿערדינסט, איז נאָך דאָ אין זייער לעבען עטוואָס, אין וואָס ביידע גע־פֿינען אינטערעס, דען דער עול פֿון פּרנסה, פֿערביטערט ביידען גלייך דאָס לעבען, ווי נור אָבער דער מאַן מאַכט איין שר"ט העכער; ווי נור ער שטעקט אַריין אַ פֿינגער אין קאַלט־וואַסער פֿון עטוואָס וואָס ס'איז ניט נוגע דעם מאָל עסען, האָט שוין די פֿרוי דערין קיין בעגריף ניט; קוקט זיא שוין דערויף ווי אויף אַרויסגעוואָרפֿענע אַרבייט, ווי אויף אַ ווילדקייט, משוגעת, און מיינט גאַנץ ערנסט: אַז ווען דער מאַן וואָלט געהאַט איהר שכל וואָלט ער עס ניט געטהון. און איבערהויפּט איז זי אויסער זיך אויף דעם מאַן, ווען זי האָט די קלענסטע אורזאַכע צו מיינען, אַז דורך זיין "זייטיגע" אַרבייט פֿערלאָזט ער אַ צוברעכענעם גראָ־שען פֿערדינסט, אָדער ער פֿערגעסט זיך אַ מינוט אין דער "חיונה".

איך וויל אָנהויבען רעדען, לאָזט מען מיך ניט; אויף איטליכעס וואָרט פֿאַרגיט מען מיר צעהן שאלות, און איידער איך ענטפֿער אָב איינעם אויף איין שאלה פֿרעגט מיך שוין דער אנדערער פֿרישע צעהן שאלות: „פֿאַר וואָס הייסט דער ארץ ישראל וויין — „כרמל"?.. דער וויין איז טאקי פֿון ארץ ישראל, צי פֿון כרמל?.. ווי אזוי געהט ער פֿון ארץ ישראל אהער און וויפֿיעל קאָסט ער?... ווער מאכט איהם דארטען?... יודישע קאָלאָניסטען, טאקי „אונזערע" קאָלאָניסטען הייסט דאס?... וויפֿיעל קאָלאָניעס האָבען מיר אין ארץ ישראל, ווי אזוי הייסען זיי און וואָס פֿאַר א שייכות האָבען זיי צום באַראָן רויטשילד?... רויטשילד? וויפֿיעל שאצט מען איהם?... ווער האָט מעהר געלד — בראָצקי צי רויטשילד?.. פֿאַר וואס איז רויטשילד א ציוניסט און בראצקי ניט?.. ס'איז טאקי אמת, וואָס מע זאָגט, אז הערצל דער ראָקטאָ־ קויפֿט אָב ארץ ישראל ביים טערק פֿון די ציוניסטענס וועגען?... ווי אזוי האָבען געהייסען יענע אקציעס אין יעהופּעץ, וואס שלום עליכם באשרייבט זיי אין די ביכליך? ווער איז ער אָט דער שלום עליכם? טאקי אמת, אז ער איז אונזערער א מאַזעפּעווקער"..

— קום, זאָגט צו מיר דער שוועהר, מע לאָזט ניט רעדען א וואַרט אין ערגיץ ניט!

ערשט העט שפּעטער ביים חרוסת רייבען קען דער שוועהר קוים חאַפּען מיט מיר אפּאָר ווערטער, אָבער טאקי נישט מעהר ווי אפּאר, מחמת די שוויגער לאָזט זיך אלע מאָל הערען מיט איהר קול נגינה:

— ברוך! ברוך?

— אָט באלד תיכף ומיד אָט געה איך איך געה...

דערווייל האָבען זיך די ווייבער אָנגעטהון יום טוב'דיג, אויסגעפּוצט און אויסגעציהרט ווי די מלכה'ס. די שוויגער האָט אָנגעטהון א טינקעל-גרין-פּאַפּע־ליאַטע זיידען קלייד מיט א געלע קווייטענדיגע זיירענע פּעטשיילע אויפֿ'ן קאָפּ, און שיינה שיינדיל — א געל זיירען קלייד מיט קווייטען און א טונקעל-גרין-פּאַפּעליאַטע זיידענע פּעטשיילע אויפֿ'ן קאָפּ, און אויך איך האָב מיך אריינ-געחאַפּט צו זיך אין אלקיר אריין, זיך איבערטהון יום טוב'דיג, ווי עס פּאַסט פֿאַר א „מלך", און דערווייל האָב איך געחאַפּט א בויגען פּאַפּיר און שרייב אייך דעם דאָזיגען בריעף, און איך בעט אייך, ליעבער פֿריינד איהר זאָלט קיין פֿאַר-איבעל ניט האָבען וואָס דער בריעף איז אויסגעקומען אזוי בחפּזון'דיג — ס'איז ערב פּסח! אם ירצה השם היל-המועד, אז גאָט וועט שיינקען דאָס לעבען און איך וועל קענען, וועל איך אייך ארויסשרייבען אלסדינג באריכות.

פֿון מיר אייער בעסטער פֿריינד מנחם מענדיל.

עיקר שכחתי: ניט באשערט א יודען הנאה האָבען פֿון דער וועלט. געוועןֹ דאכט זיך גאַר שען און פֿיין און יום טוב'דיג ארום און ארום, באראַרף זיך טרעפֿען איין אומגליק — א הונט האָט זיך אריינגעחאַפּט אין קעך, מע ווייסט ניט ווי אזוי, און האָט אויפֿגעגעסען די „זרוע" מיט'ן „גערגעלע" מיט די איבעריגע „שאָלעמויזען", וואס מע האָט צו געגרייט צום סדר. עס איז געוואָרען פלוצים א געוואלד, א געשריי — הימעל עפֿען זיך! איך האָב נור געמיינט, אז מע קוילעט זיך, אָדער ס'איז א שׂרפֿה, אָדער מע האָט חלילה אָבגעקאָכט עמיצען מיט זידיג וואסער פּנים אויבען. איינער האָט געשריגען אויפֿ'ן אנדערען און אלע געשרייען האָבען זיך צענויפֿגעגאָסען אין איין געשריי. שיינה-שיינדיל האָט געשריגען אויף דער דינסט, די דינסט האָט געשריגען אויפֿ'ן בעל הבית: דער בעל הבית, זאָגט זי, איז אינגאנצען שולדיג, וואָרום דער בעל הבית אז ער געהט, זאָגט זי, געהט ער אָהן הענט, מאכט קיין מאָל נישט צו טהיר ווי עס געהער צו זיין"... נאָר מעהר פֿון אלע האָט זיך געלאָזט הערען די שוויגער:

— אוי א צרה א שלאק א דונער! אז די וועלט זאָגט משוגע זאָל מען גלויבען. . א נארר איז א גזר, איין אייביגער צער, און ערגער פֿון א הולטיי.. געה זיי א נביאיטע און טרעף, אז ער וועט לאָזען אָפֿען די טיהר און עס וועט זיך פלוצים ערב פסח אריינחאַפּען א הונט אין קעך... פֿאַר וואָס האָט ער עפּיס געטראָפֿען גראָד צו די גערגעליך?.. אז סע געהט לויפֿט דאָס... דאָס איז יאָ, ווי מע זאָגט: דעם בעסטען ביסען חאַפּט אויס דער הונט, און דער קוגעל גע-ראָט נאָך די געסט (דאָס מיינט זי מיך..) נו, וואָס טהוט מען א שטייגער איצט? ברוך! ברוך?..

— אָט באלד תיכף ומיד אָטאָ געה איך איך געה. . .

— — — — — — — — — — — — — —

איך טהו א קוק אויפֿ'ן שוועהרס פנים און טראכט מיר בשעת מעשה: אז אָך און וועה איז דיר שלים — שלימזלדיגער „מלך", און אז אָך און וועה איז צו דיין „מלוכה"!!..

זייט געזונד און האָט א כשר'ען פסח!   הנ"ל.

צום דרוקען איבערגעגעבען פֿון   שלום עליכם.

זעהט איהר, ווען דער מאַן זיצט אָב אַ שַׁבָּת־צו־נאַכטס, און אַפילו נאָך אַ פּאָר אָבענדען אין דער וואָך, מיט עטליכע יונגע לייט, פֿאַר דעם ווייב אין די אויגען, און שפּיעלט אין קאָרטען, איז דאָס גאָר ניט, ד אָ ס פֿערשטעהט זי דאָך וואָס עס איז: אָט מע פֿערבריינגט זיך אַ אָבענד, און אויב זי נעהמט אויך אַנטייל איז דאָך געוויס גוט... אָבער „ציוניזם" „פֿאָלקס־אַרבייט", דאָס איז פֿאַר איהר ליידיגע ווערטער, אַ אויסגעבלאָזענע איי, וואָס קלוגע מענשען דאַרפֿען דערפֿון ווייכען.

און זי זעהט דאָך אַזעלכע קלוגע מענשען אויף יעדער שריט און טריט...

אַז אונזערע פֿרויען וואָלטען אָבער ריכטיג פֿאַרשטאַנען אום וואָס עס האַנדעלט זיך אין ציוניזם, און ניט נור פֿערשטאַנען נאָר אויך ערצויגען געווען אין אַ אַנדער גייסט, זיי זאָלען פֿיהלען אין האַרצען טיעף וואָס זיי געהערען זיך אָן מיט זייער פֿאָלק; זיי זאָלען טיעף ליעב האָבען ניט נור אַ יודען, נאָר דאָס גאַנצע פֿאָלק יודען; עס זאָל זיי בֶּאֱמֶת וועה טהון דאָס האַרץ אויף יודישעס אומגליקליכעס לעבען, דאַן וואָלטען זיי אַליין אויך געוואָלט עפּיס טהון פֿאַר זייער פֿאָלק, דאַן וואָלטען זיי ניט געשטאַנען א ו נ ט ע ר ן טהיער, ביי דער גאַנצער פֿאָלקסאַרבייט, דאַן וואָלטען זיי געווען ביי יעדער ציוניסטישער אַרבייט גלייכע מיטגלידער און גלייכע מיטאַרבייטער מיט די מאַנען; דאַן וואָלטען זיי געלעבט מיט זייערע מאַנען אין א י י ן וועלט, געהאַט איינע און דיזעלבע אינטערעסען, געמאַכט גלייכע שריט, דאַן וואָלטען זיי, עַל כָּל פָּנִים, נישט געשטערט זייערע מאַנען, ווען זיי ווילען עפּיס טהון פֿאַר זייער פֿאָלק, און בִּפְרָט נאָך אַזאַ ניכטיגעס טהון ווי קומען צו אַ פֿערזאַמלונג און דאַן איינינע שָׁעָה אין וואָך לייסטען עפּיס פֿאַר דעם ציוניזם.

אָבער אום צו דערלאַנגען אַזאַ צושטאַנד, דאַרפֿען אונזערע פֿרויען בעקומען אַ גאַנצע אַנדערע ערציעהונג.

וואָס טהוען מיר אָבער אום די צוקינפֿטיגע פֿרויען פֿון אונזערע צוקינפֿטיגע פֿאָלקס־אַרבייטער זאָלען אַנדערש געזאָנגען זיין? וואָס טהוען מיר, וואָס טהוט דאָס גאַנצע פֿאָלק פֿאַר די ערציהונג פֿון זיינע קינדער, אַז די צוקינפֿטיגע יודישע פֿרויען זאָלען זיין גלייך בערעכטיגטע מיטגלידער פֿון דער געזעלשאַפֿט מיט די מאַנען. און זיי זאָלען ניט נור ניט שטערען זייערע מאַנען, נאָר זיי זאָלען אַליין אויך געפֿינען אינטערעס אין דער פֿאָלקסאַרבייט, זיי זאָלען אַליין אויך ל ע ב ע ן מיט זייער פֿאָלק צוזאַמען און אַליין אויך אַרבייטען?

דערויף מוז איך, צו מיין גרויסען פֿערדרוס, ענטפֿערן: כּ מ ע ט ג אָ ר נ י ט!

עס איז דאָך אַ שאַנדע מיט אַ הערצוועהטאָג צו זאָגען, אַז די גאַנצע צייט וואָס עס טהוט זיך ביי יודען מיט דעם ציוניזם, טהוען די פֿרויען כמעט קיין האַנד אין קאַלט וואַסער ניט פֿאַר איהם, אָט גלייך ווי עס געהט זיי ניט אָן, ווי עס וואָלט דער גאַנצער יְרִיד זיין אויף דעם הימעל. אָט לאָמיר נעמען האָטש די לעצטע דריי פֿיער יאָהר: עס איז געווען דריי יודישע באַזלער קאָנגרעסען; מע האָט געגרינדעט אַ קאָלאָניאַלבאַנק; מע האָט געדרוקט טויזענדער ביכליך ציוניסטישע; מע האָט פֿאַרנאַנדער געשפּרייט צעהנדלינגע טויזענדער פֿערשידענע „אויפֿרופֿען" צום פֿאָלק איבער פֿערשידענע אַרבייט אין ציוניזם, דאָס אַלס פֿון ציוניסטישער זייט, היינט פֿון ג ע ג נ ע ר י ש ע ר זייט: הונדערטער בויגען פּאַפּיער האָט מען אומבַּרַחֲמָנוּתדיג אומגעקעהרט אין שמאַטעס: רבי יענקל ליפּשיץ מיט זיינע שוואַרצע חֶבְרָה'ניקעס, אין פּאָלטאָווע אין וואַרשאָ און אין קאָוונאָ, האָבען טויזענדער פּאַסקווילען צעשיקט; צעהנדלינגע טויזענדער ליגען אָנגעדערצעהלט; הונדערטע טויזענדער נאַראָנים אָנגעשראָקען, צעהנדליגע רַבָּנִים אונטער געגנאַרט... מיט איין וואָרט עס קאָכט אין עס זידט מיט דעם ציוניזם — און אונזערע פֿרויען? זיי ווייסען עפּיס פֿיעל פֿון דעם אַלעם? זיי אינטערעסירען זיך שטאַרק מיט דעם אַלעם?

יאָ, עס קען זיין עס זאָלען קומען עפּיס אַ פּאָר פֿיינע בַּחוּרִים, ווייסט גאָט פֿון וואַנען, און מיר זאָגען, אַז זיי האָבען אַליין, מיט זייערע אויגען, געזעהן אין גירטעגאָלע און אין מייסינאָלע, פֿריילינס וועלכע זענען שטאַרקע ציוניסטקעס... עס איז אָבער נִיט ריכטיג, מערסטענטיילס, פֿון די וואָס זענען כּלומרשט ג ע נ י י ג ט צום ציוניזם, זענען ניט קיין ציוניסטקעס, נאָר „ציוניסטאָוועס" — ווי מע זאָגט אין פּוילען און ליטאָ — אָדער „ציוניסטיכעס" — ווי מע זאָגט אין אוקריינא — דאָס הייסט, זיי געפֿינען זיך אין דעם צושטאַנד, וואָס פֿריילינס זענען געוועהנליך גוטהערציג און גראָסמוטהיג צו דעם און מ י ט דעם וואָס איז צו איהר מעהר אָדער ווייניג נאָהענט, און אויב דער „ער" איז גראַדע אַ ציוניסט, מֵהֵיכָא תֵּיתֵי, איז „זי" אַ ציוניסטאָווע, אָדער אַ ציוניסטיכע, וואָלט „ער" עס ניט געווען וואָלט „זי" עס אויך ניט געווען... אַזאַ ציוניזם דויערט אָבער ניט לייננער ווי די „גאָלדענע וואָך"; איז נור אַוועק די צייט, איז אויך אַ סוף מיט דעם ציוניזם, אַ סוף מיט דעם פֿאָלק, אַ ענדע צו אַלעם דעם וואָס געהערט זיך ניט אָן גראַדע מיט דעם גראָשען.

אמת, איך ווייס אַליין אויך אַז עס געפֿינט זיך איינע צוויי אין אַ שטאָדט, וואָס דאַנק דעם אָדער יענעם צופֿאַל זענען זיי מיט געפֿיהל און פֿערשטענדניס איבערגעגעבען פֿאַר דעם יודישען פֿאָלק, זענען גרייט צו טהון עטוואָס, אַרבייטען גלייך מיט אַנדערע פֿאַר דעם ציוניזם, אָבער די איינצעלנע, וועלכע מיינען נ י ט אַז זיי טהוען וועמען אַ טוֹבָה דערמיט, וואָס זיי טאַנצען אַ כּשר טאַנץ אַ ציוניסטישען אָבענד, בעקלאָגען זיך טאַקע זעהר ביטער, אַז זיי האָבען ניט וואו אַ האַנד צוצולעגען, זיי געפֿינען קיין אַרבייט ניט פֿאַר זיך, זיי געפֿינען ניט קיין שום אָרגאַניזאַציע צו וועלכער זיי זאָלען קענען צושטעהן, און מיטאַרבייטען פֿאַר זייער הייס געליבטעס פֿאָלק; קיינער קימערט זיך איבערהויפּט פֿאַר דער יוגענד, און אַם וועניגסטען פֿאַר דער אינטעליגענטער יוגענד, כדי איהר געבען די מעגליכקייט זיך צו בעקאָנען מיט'ן פֿאָלק, מיט דעם ציוניזם, און טהוען פֿאַר איהם, און נאָך וועניגער פֿאַר די פֿרויען־יוגענד.

און אונזערע שרייבער שעמען זיך ניט שינדען געפּגר'טע בְּהֵמוֹת אין גאַס; הרג'נען זיך אַרום מיט כָּל הַמִינִים אונפֿערשעמטע ליגנערס און יונגאַטשעס; געהען אַרום מיט לאַטערנעס זוכען עבירות צווישען דעם אָדער יענעם לאַגער אין ציוניזם, אָבער קיינער קוקט ניט אין דעם ווינקעל אַריין, וואָס איך האָב דאָ אויפֿגעדעקט; קיינער וויל ניט פֿערשטעהן, אַז אונטער אַלע וויכטיגע אַרבייט אין ציוניזם, איז די ערציהונג פֿון דער פֿרויען־יוגענד אין ציוניסטישען גייסט, אויך זעהר וויכטיג, אויב ניט איינע פֿון די וויכטיגסטע אַרבייטען, אום מיר זאָלען האָטש אין דער צוקונפֿט האָבען י ו ד י ש ע טעכטער וועלכע זאָלען קענען זייער פֿאָלק, זיין שפּראַך און געשיכטע, וועלכע זאָלען זיך קענען בעגייסטערן מיט זיינע אידעאַלען און וועלכע זאָלען אַליין אַנטהייל נעהמען אין זיין לעבען און אין זיין אַרבייט.

איך מיין, אַז אָט די ווירקליכע אַרבייט, וואָלט אונז געבראַכט פֿיעל מעהר נוטצען ווי דאָס אייביגע כַּפָּרוֹת שלאָגען מיט קאָוונער לֵצִים, וואָזנעסענסקער שוֹטִים און פּאָלטאָווער צבועיאַקעס, אָדער, אויב מיר וועלען שוין מיט דער ר ע כ ט ע ר האַנד האַלטען דעם שווערט און שינדען די הויט פֿון די אַלע פְּגִירוֹת, אָט לאָמיר האָטש מיט דער ל י נ ק ע ר האַנד עטוואַס בויען; מיר דאַרפֿען דאָך ניט איבער די אַלטע, די טויטע פֿערגעסען די יונגע, די לעבעדיגע... —

בערן. ש. ראָזענפֿעלד.

די צעדערן פֿון לבנון (ארזי הלבנון).

די בוימער וועלכע איהר זעהט דאָ אויף דעם בילד, וואָס מיר געבען אין היינטיגען נומער, זענען די עדות פֿון דער גאָלדענער צייט פֿאַר דעם יודישען פֿאָלק ווען שלמה המלך האָט געהייסען פֿון די ארזי הלבנון אויסהאַקען בוימער אויף צובויען דאָס בית המקדש.

יעצט איז פֿון זיי געבליבען נור אַ קליינע צאָהל. 5 פֿון זיי זענען זעהר גרויס און ברייט.

די צעדערבוימער געפֿינען זיך נעבען אַ קליין שטעדטיל ע ד ן וואו עס וואָהנען די מ א ר י נ י ט ע ן. אַרום דער געגענד פֿון ע ד ן וואַקסען פֿיעל עלבערטען (זתים) און פֿייגען בוימער.

אין אייראָפּאַ האָט מען געפּרייווט ניט איין מאָל פֿערפֿלאַנצען צעדערבוימער. דאָס ערשטע מאָל האָט מען פֿערפֿלאַנצט אין לאָנ־

די צעדערן פון לבנון

דאָן 1643. שפּעטער האָט בערנאַרד זשוליע געבראַכט יונגע צווייגען פֿון די ארזי הלבנון און זיי 1734 פֿערפֿלאַנצט אין פּאַריז. אין דער קרים אין ניקיטענסקי גאָרטען געפֿינען זיך אויך אַ פּאָר לבנון בוימליך.

ווען מען פֿערפֿלאַנצט די צעדערבוימליך וואַקסען זיי אין אָנהויב זעהר לאַנגזאַם, נאָר שפּעטער וואַקסען זיי זעהר גיך.

אין די אַלטע צייטען פֿלעגט מען פֿון די ארזי הלבנון ציהען אַזאַ מין סמאלא מיט וועלכע מען פֿלעגט באַלזאַמירען געשטאָרבענע.

די איבערגעבליבענע 5 שטאַרקע הויכע צעדערבוימער זענען ניט נור עדות אַז מען האָט געהאַקט אין וואַלד לבנון געבוי־האָלץ פֿאַר דעם בית המקדש, נאר זיי דיענען שטענדיג אויך פֿאַר איינע פֿון די גרעסטע יודישע מאנומענטען. די פֿיעל רייזענדער פֿון פֿערשיידענע פֿעלקער וואָס קומען זעהן און זיך וואונדערן אויף די ריעזען בוימער, מוזען זיך דערמאַנען אָן דעם יודישען פֿאָלק וואָס איז צוזייעט און צישפּרייט איבער דער גאַנצער וועלט, וואו ער איז דערנידעריגט, דערשלאָגען, און ווי ער איז אַ מאָל געוועזען גרויס און זעלבסטשטענדיג אין זיין אייגען לאַנד.

פּאָליטישע איבערזיכט.

נאָכדעם ווי די ענגלענדער האָבען זיך בעזעצט אין בלעמפֿאָנטיין האָבען זיי נאָך קיין ווייטערע וויכטיגע שריט ניט געמאַכט. אַ קליינעם נִצָחוֹן האָבען אין איין אָרט ווידער געוואונען די בויערען. דער נִצָחוֹן קען אָבער קיין גרויסע בעדייטונג ניט האָבען, ער קען נור אַביסעל אויפֿמונטערן דעם געפֿאַלענעם מוטה פֿון די בויערען, און אין אַזאַ שלעכטער ריזיקאַלישער צייט איז אַ שטראַהל האָפֿנונג אויך גוט. אַ גרויסען שאָדען האָבען געהאַט די טראַנסוואַלער דורך דעם וואָס זייער בעסטער גענעראַל זשובער איז איצט געשטאָרבען פֿון אַ מאָגענקראַנקהייט. די גאַנצע וועלט האָט זיך געוואונדערט קוקענדיג אויף זשובערס גְבוּרָה און טאַלאַנט. איהם האָבען די טראַנסוואַלער צו פֿערדאַנקען מיט זייערע פֿיעל נצחונות, ער האָט געהאַט בעלאַגערט לעדיסמיט, ער האָט 3 מאָל נאָך אַנאַנד פֿערטריבען די פֿיעל שטאַרקערע ענגלענדער פֿון טוגעלא און פֿון זיין חַיִל האָט ער געמאַכט אייזערנע ווענד, וועלכע די ענגלענדער פֿלעגען ניט קענען בְּשׁוּם אוֹפֶן דורכברעכען. ער איז געוועזען אַ העלד וואָס האָט געלעבט פֿאַר זיין פֿאָלק און געשטאָרבען פֿאַר זיין לאַנד. פֿון די טראַנסוואַלער ערדאַרבייטער און פּאַסטוכער האָט ער ערצויגען גוטע סאָלדאַטען, וועלכע האָבען איבערגענומען בִּירוּשָׁה די גוטע מַעֲלוֹת פֿון דעם גרויסען גענעראַל און הייסען פּאַטריאָט.

איצט בְּעֵת ענגלאַנד איז פֿערנומען מיט דער מִלְחָמָה אין אַפֿריקאַ, סטאַרעט זיך רוסלאַנד צו פֿערגרעסערן איהר איינפֿלוס אין אַזיען. שטענדיג געפֿינט זי אָבער אין אַזיען אַ געפֿעהרליכע קאָנקורענטין — ענגלאַנד, וועלכע שטערט תָּמִיד רוסלאַנד אין איהר אַרבייט. איצט קען ענגלאַנד ניט שטערען, און רוסלאַנד געהט זיך איהר וועג. מיר האָבען שוין געשריבען וועגען דער פּערזישער הַלְוָאָה אין רוסלאַנד, וועגען רוסישען איינפֿלוס אין פּרס. איצט האָט אויך רוסלאַנד געקראָגען דאָס רעכט פֿון טערקישען סולטאַן צו בויען אייזענבאַהנען אין צָפוֹן זייט פֿון קליינאַזיען, ביי דער רוסישער גרענעץ און ביי די ברעגעס פֿון שוואַרצען יָם. קליינאַזיען איז איינס פֿון די רייכסטע לענדער פֿון טערקיי. די דייטשע אייזענבאַהן וועט פֿעראייניגען קליינאַזיען מיט אינדיען, און די רוסישע אייזענבאַהנען וועלען זי פֿעראייניגען מיט קאַווקאַז און מיט די פּאַרטען פֿון שוואַרצען יָם. דורך דעם וועט קליינאַזיען געעפֿענט ווערען פֿאַר קולטור, פֿאַר האַנדעל, פֿאַבריקאַציאָן און פֿאַר בעסערע לאַנדווירטשאַפֿט. אין די ערטער, וואו עס וועלען זיך אין קורצען בויען אייזענבאַהנען בעזעצט איצט די רעגירונג טערקען און רומעניש יודען, זי גיט זיי אומזיסט ערד און אַלע נייטהיגע מאַטעריאַלען און האָפֿט אַז מיט די באַהנען וועט זיך אָנהויבען אַ בעסערעס לעבען אין לאַנד. דערווייל אָבער איז די טערקישע רעגירונג זעהר אָרים, חֳדָשִׁים ווייז קריגען ניט די בעאַמטען געהאַלט, די חובות פֿון דער רעגירונג וואַקסען, און עס איז ניטאָ מיט וואָס אויסצופֿילען דעם דעפֿיציט. די טערקישע רעגירונג האָט דערפֿאַר בעשלאָסען צו העכערן די אָבצאָהלונגען אויף סְחוֹרוֹת וועלכע קומען פֿון אויסלאַנד. געגען דעם האָבען פּראָטעסטירט די אייראָפּעאישע מְלוּכוֹת, וועלכע פֿון איין זייט פֿאָדערן זיי אַלץ אַז טערקיי זאָל איינפֿיהרען נייע אָרדענונגען אין לאַנד און פֿון דער אַנדער זייט לאָזען זיי איהר קיין איינציגען טריט ניט טהון. איצט אָבער ווי עס ווייזט אויס וועט טערקיי ניט קוקען אויפֿ'ן פּראָטעסט און די אָבצאָהלונגען פֿאָרט העכערן, ווייל זי האָט ניט קיין אַנדער בְּרֵירָה ווי צו קריגען די נייטהיגע מיטלען אויף די הוֹצָאוֹת פֿון לאַנד.

די גריכען, ניט די איצטיגע, נאָר די פֿערצייטיגע, האָבען זעהר געליעבט די שענקייט. שענקייט איז ביי זיי געווען פֿערבונדען מיט גליק און מיט גוטע מִדוֹת. איטאַליען איז דאָס שענסטע לאַנד אין אייראָפּאַ, די איטאַליענישע קונסט איז די העכסטע אין דער וועלט, אָבער אין איטאַליען איז די שענקייט ניט פֿערבונדען ניט מיט גליק און צופֿרידענהייט פֿון פֿאָלק און ניט מיט גוטע מדות. איטאַליען איז זעהר אָרים, הונדערטער טויזענדער איטאַליענער עמיגרירען קיין צָפוֹן אַמעריקאַ, אַרגענטיניען, אויסטראַליען, אין לאַנד זענען אָפֿט בונטען פֿון די הונגערנדיגע פּויערן און אַרבייטער. דער פּאַרלאַמענט שפּילט אין פּאָליטיק, האַלט אויף אַ גרויסען חַיִל און פֿערנעמט זיך ווייניג מיט די וויכטיגע פֿראַגען פֿון פֿאָלקסלעבען. שׂוֹחַד צווישען די בעאַמטע און אויך צווישען די דעפּוטאַטען פֿון פּאַרלאַמענט געהערט ניט צו די זעלטענהייטען, אין פּאַרלאַמענט זענען שטענדיג די שרעקליכסטע סקאַנדאַלען, ווייל עס געפֿינען זיך דאָך שטענדיג אויך עהרליכע מענשען, וועלכע ווילען אויפֿדעקען די פֿיעל פֿאַלשקייטען אין לאַנד, דער גרעסערער טהייל אָבער לאָזט ניט רעדען, סטאַרעט זיך אַלסדינג אָבלייקענען און פֿערדעקען אַלע פֿעהלערן. איצט זענען די סקאַנדאַלען אין רוימישען פּאַרלאַמענט אַזוי שטאַרק אַז די רעגירונג וועט מִסְתָּמָא מוזען פֿונאַנדערלאָזען דעם איצטיגען פּאַרלאַמענט כְּדֵי אויסצוקלייבען נייע דעפּוטאַטען.

י. ל.

צייטונגס־שטימען.

צווישען דער יונגער רוסישער צייטונג „סעווערני קוריער" און דער אַלטער „סט. פּעטערסבורנסקיע וויעדעמסטי" איז אויסגעבראָכען אַ קריעג. און ווייסט איהר צו ליעב וועמען? טאַקי צוליעב אונז יודען אַליין.

ניט איין טאָג און ניט צוויי האָט געדויערט דער הייסער שטרייט, און דער סוֹף איז געווען, דאָס די „סט. פּ. וו." האָט פֿריי און אָפֿען אַרויסגעוויזען איהר בעהאַלטענעם אַנטיסעמיטיזמוס. דעמאָלט האָט דער „סעוו. קור." אומעטיג אַוועקגעלייגט די כְּלֵי זַיִן, ווייל זי האָט פֿערלאָרען די האָפֿנונג צו פֿיהרען אַ ניצליכען פֿעדערקריעג מיט אַ צייטונג, וואָס שעמט זיך ניט צו זיין אין איין קאָמפּאַניע מיט די טהייערע ווייסע חֶבְרָה'ניקעס — די אַנטיסעמיטען.

די „ס.פּ.וו." איז נאָך פֿאַר קורצען געוועזען איינע פֿון די ריינסטע און אָרענטליכסטע צייטונגען. זי האָט זיך בעשעפֿטיגט מיט אַלע מִינֵי פֿראַגען עהרליך, אָהן אַ שׁוּם ביטערקייט, אָהן פֿיינדשאַפֿט צו מענשען פֿון אַנדערע פֿעלקער און פֿון אָרימערע קלאַסען. צווישען דער „נאָוואָע וורעמיע" „סוועט" א.ז.וו., וועלכע וועקען ביים לעזער די ניעדריגסטע געפֿיהלען, האָט זי געשיינט ווי אַ ליכטיגער פּונקט צווישען פֿינסטערע וואָלקענס. אויך וועגען יודען און זייער לאַגע האָט זי געשריבען אָהן ביטערקייט אָהן פֿיינדשאַפֿט, ניט דערלאָזענדיג, דאָס אין איהרע אַרטיקלען זאָל זיך אַריינכאַפּען דאָס גיפֿט פֿון אַנטיסעמיטיזמוס.

נאָר צייטענווייז, בְּשַׁעַת דער רעדאַקטאָר, פֿירסט אוהטאָמסקי פֿלעגט צו ליעב זיינע אַנדערע געשעפֿטען אויף אַ קורצע צייט איבערגעבען די פֿיהרונג פֿון דער צייטונג אין די הענד פֿון סעליוואַנאָוו פֿלעגט ווערען אַ שטיקיל איבערקעהרעניש.

און ווער פֿלעגט ביי דער איבערקעהרעניש אַרויסגעהן אָהן באָרד און פּאות? פֿערשטעהט זיך, דאָס שטאַרקע, ווילדע, שרעקליכע בע־

שעפּעניש, דער יוד. צייטענווייז, זיך צוקוקענדיג צו דער מְהוּמָה, וואָס פֿלעגט מיט איינמאָל אויף נעהן אויף די „סט. פּ. וו." פֿלעגט מען זיך ניט ווילענדיג מוזען דערמאַנען אָהן היינע'ס גאָלדענע ווערטער „צו אֱדום":

טויזענד יאָהר און אֶפְשַׁר לענגער
נאָך, ווי מיר פֿערטראָגען זיך;
דו פֿערטראָגסט מיין קרעכ'ן און אָטהעם,
דיינע ווילדע קונצען—איך...
דאָך אמאָל אין בייזע צייטען
ווערט דיר מאָדנע שלעכט צו מוטה,
און די ליעבע פֿרומע נענעל
רויט פֿערפֿאַרבסט דו אין מיין בלוט...

אין דער לעצטער צייט איז פּירסט אוחטאָמסקי שוין צו פֿערנומען געוועזען. סעליוואַנאָוו איז געוואָרען דער גאַנצער בַּעַל־הַבַּיִת אויף דער צייטונג, און די „בייזע צייטען" האָבען שוין געדויערט צו לאַנג. די גאַנצע באַנדע, וועלכע האָבען פֿריהער פֿערוואָרפֿען דעם „סוועט" און „נאָוואָע ווערעמיע" מיט אַרטיקלען געגען יודען, האָט זיך ברייטליך פֿאַרנאַנדער געזעצט אין פּירסט אוחטאָמסקעס רעדאַקציע, און מעהר פֿאַר אַלעמען האָט געשריען און געליאַרעמט אַ געוויסער ה. רענס.

דער „סעוו. קוריער" וועלכער האָט אויף זיך גענומען די שווערע אַרבייט צו געבען דעם רוסישען לעזער מעהר ליכט און וואַרעמקייט האָט ניט געקענט צוזעהן, וואָס עס טהוט זיך אין „ס.פּ.וו." אונטער די אויגען פֿון פּירסט אוחטאָמסקי. און בִּשְׁעַת ה. רענס איז אַרויס מיט זיינע אַרטיקעלן, אין וועלכע ער האָט בעגאָסען די יודען מיט דעם גאַנצען שמוטץ פֿון זיין פֿאַנטאַזיע, איז דער „סעוו. קור." עפֿענטליך אַרויס געגען די סט. פּ. וו. און האָט געפֿאָדערט דעם פּירסט אוחטאָמסקי צו דִין וְחֶשְׁבּוֹן. דער סוף איז געוועזען, דאָס פּירסט אוחטאָמסקי האָט עפֿענטליך געענטפֿערט: אַלֶס וואָס איז געוועזען געדרוקט אונטער מיינע אויגען נעהם איך אויף זיך און האָב קיין חֲרָטָה. די „סט. פּ. וו." וועלכע האָבען זיך ביז איצט מיט אונז פֿערטראָגען האָט פֿערלאָרען די געדולד, און איז געגאַנגען אין דעם וועג פֿון אַ סך אַנדערע צייטונגען.

מיר יודען זענען שוין געוואוהנט צו אַ זעלכע פֿערענדערונגען. מיר זענען געוואוהנט אַז דער נעכטיגער פֿריינד ווערט אונז אויף מאָרגען אַ דְּס־שׂוֹנְא. און אפילו עס פֿערדריסט אונז, פֿון דעסטוועגען וואונדערען מיר זיך ניט. מיר גלויבען ניט אין די שפּאָגעל נייע פֿריינדשאַפֿט און ניט אויף א י ה ר בויען מיר אונזערע האָפֿענונגען.

אַ רַחֲמָנוּת איז נור אויף די יודען, וואָס אַרבייטען אין סט. פּ. וו. און אין נאָך אַזעלכע צו יודען „פֿריינדליכע" צייטונגען. וואָס האָבען זיי נעבּיך געפֿיהלט ביי דעם שטריט צווישען די בּיידע צייטונגען? מיט וואָס פֿאַר געפֿיהלען האָבען זיי געלייענט, די הערציגע בריעוועליך, וועלכע די סט. פּ. וו. האָבען געשיקט אויף די אַדרעסע פֿון סעוו. קוריער? צי האָבען זיי געפֿיהלט אויף וועלכע הייסע קוילען זיי שטעהען? צי איז אַריין אין זייער נאָז דער טשאַד, דער שטינקענדער רויך פֿון דער רעדאַקציע, אין וועלכער זיי אַרבייטען? צי האָבען זיי געשריען פֿאַר ווייהטאָג, בִּשְׁעַת מען האָט געדערדערט זייערע נְשָׁמוֹת?

אַ רחמנות אויף די יודען וואָס אַרבייטען אין „סט. פּעט. וו." און נאָך אַזעלכע צו יודען „פֿריינדליכע" צייטונגען! אַ ביטערער עלענדער רחמנות!

* * *

אין די נומערן 48 46 אין „המליץ" געפֿינט זיך אַ אַרטיקעל פֿון ה. טביוב מיט דעם נאָמען: !!! סְגוּלָּה לַעֲשִׁירוּת !!! ד. ה. אַ מיטעל צו רייכקייט. די זעקס אויסרופֿונגס־צייכען האָב איך ניט אויסגעטראַכט. דאָס האָב איך נאָכגעמאַכט ה.'ן ט. וועלכער האָט דאָס אויך איבערגענומען פֿון די זשאַרגאָנישע אַמעריקאַנישע צייטונגען. ער האָט געוואָלט ריידען וועגען ציוניזם, נאָר ער האָט פַּחַד געהאַט, טאָמער וועט מען זיך דערשרעקען פֿאַר'ן וואָרט ציוניזם, דעריבער האָט ער אויסגעטראַכט אַ אַנדערן נאָמען פֿאַר זיין אַרטיקעל, אַזאַ נאָמען, וואָס מוז איטליכען מענשען צוציהען ווי אַ מאַגנעט און נויטהיגען צו לייענען ה. טביוב'ס רייד ער האָט די קלוגע לייט, וועלכע ציטערען פֿאַר'ן וואָרט ציוניזם אַריינגענאַרט אין זאַק. און דורך וואָס? דורכדעם וואָס ער האָט אַ געשריי געטהון ווי אויף'ן מאַרק !!! אַ מיטעל צו רייכקייט !!! דאָס מוזען שוין זיין גאָר ניי מאָדנע חֲכָמִים, וועלכע ציטערען פֿאַר אַ וואָרט, וואָס דריקט אויס אַ אידעע און לויפֿען צוזאַמען ווי בינען אויף האָניג ווען מען דערלאַנגט אַ געשריי: !!! אַ מיטעל צו רייכקייט !!!

ה. טביוב לעבט אין טָעוּת. און ניט אין איין טָעוּת, נאָר אין דריי. ערשטענס שרעקט קיינעם ניט אָב/דאָס וואָרט „ציוניזם". צווייטענס האָט ער אַ צו קליינע מיינונג פֿון זיך. דאָס איז זיין צווייטער טעות, ה. ט. האָט דורך איינִיגע פֿון זיינע אַרבייטען פֿערדיענט, דאָס דער לעזער זאָל איהם שעצען און אַכטען, און דעריבער איז גאָר ניט נייטהיג דעם לעזער אַריינצונאַרען אין זאַק. דער לעזער וועט שוין פֿון זיך אַליין געהן, ווען ער וועט זעהן אַ אַרטיקעל וועגען ציוניזם פֿון ה. טביוב'ס פֿעדער.

וואָס דעם אַרטיקעל אַנבעלאַנגט איז ער ווערט צו לייענען. ער איז געוויס אַ סך בעסער פֿאַר 20 אַנדערע, וואָס האָבען זיך פֿריהער געדרוקט אין „המליץ". דאָס אָבער וואָס אינטערעסירט אונז אין אַרטיקעל איז ניט ה. ט. געדאַנקען איבער ציוניזם, נאָר זיין מיינונג וועגען זשאַרגאָן.

און דאָ קומען מיר צו זיין דריטען טעות. נאָך איהם נאָך דאַרפֿען מיר שרייבען זשאַרגאָן נור פֿאַר די, וואָס קענען ניט לייענען קיין אַנדער שפּראַך. דער זשאַרגאָן דאַרף זיין אַ מיטעל מיט וועלכעס מען זאָל וועלען הויבען די בילדונג ביים פּראָסטען פֿאָלק. אין דער הויפּטזאַכע דאַרפֿען די זשאַרגאָנישע שרייבערס זעהן מיט אַלע כֹּחוֹת צו פֿערמיאוס'ן אין די אויגען פֿון פּראָסטען לעזער זיין אייגענע שפּראַך. די אַרבייט פֿון זשאַרגאָנישען שרייבער בעשטעהט אין דעם — דעם זשאַרגאָן און זיך אַלס זשאַרגאָנישער שרייבער צו פֿערניכטען. עס איז כִּמְעַט אַזאַ ליעבליכע אַרבייט ווי צו בייסען דעם אייגענעם איילענבויגען. ה. ט. איז שטאַרק צוקאָכט, וואָס די זשאַרגאָנישע שרייבער האַלטען זיך פֿאַר שרייבער, און האָבען די הָעָזָה נאָך צו טהון די אֶמֶת'ע שרייבערס, צו שרייבען גוטע ערצעהלונגען, גוטע ליעדער, גוטע אַרטיקלען וְכַדּוֹמֶה. עס פֿערדריסט איהם, וואָס די לעזער פֿון זשאַרגאָן זענען מענשען מיט בילדונג, ווייסען צו שעצען אַ גוט וואָרט, אפילו אין זשאַרגאָן.

„צי פֿאַר זיי דאַרפֿען מיר האָבען זשאַרגאָנישע צייטונגען?" ה. ט. פֿאַלט גאָר ניט איין אין קאָפּ דער איינפֿאַכער געדאַנקען, דאָס ליטעראַטור גיסט מען ניט אַריין ווי רְפוּאוֹת אין מויל. וועך עס לייענט אַ געוויסע ליטעראַטור, לְמָשָׁל, זשאַרגאָן, דער נייטהיגט זיך אין איהר, און ווען עס בעווייזען זיך פּאָעטען, גוטע שרייבערס אויף זשאַרגאָן, מִן הַסְּתָם לעבט דיזעלבע פּאָעזיע און דערזעלבער גוטער ליטעראַרישער געשמאַק אויך אין דעם קלאַס מענשען וואָס ריידען נור זשאַרגאָן.

ה. ט. רעדט מיט אַ קרים אויף די ליפּען פֿון זשאַרגאָן און די זשאַרגאָנישע שרייבערס „וואָס זייער גאַנץ כֹּח ליעגט אין זשאַרגאָן". די זשאַרגאָנישע שרייבערס לאַכען פֿון ה. ט. מיינונג און ראָטהען איהם זיך אַ ביסעל מעהר בעקאַנט צו מאַכען מיט די ווערק פֿון אַבראַמאָוויטש, פּרץ, שלום עליכם, פֿרוג, ראָזענפֿעלד און נאָך אַ סך אַנדערע. עס וואָלט ניט שאַדען, אַז ער וואָלט דורכשטודירען לֶעאָ וויענערס בוך איבער „יודיש דייטש". און אויב עס איז איהם אַלס נאָך ניט גענוג, ראָטהען מיר איהם זיך צו ווענדען צו א. שולמאַן, דעם בעקאַנטען פֿאָרשער פֿון דער זשאַרגאָנישער שפּראַך.

א. ע.

צווישען אונז גערעדט.

גלייך מיט דער צייט ווען עס האָט זיך אָנגעהויבען די הַשְׂכָּלָה ביי יודען האָט מען צוזאַמען מיט די פֵּאוֹת און יודישע לאַנגע קליידער, אויך מְבַטֵּל געוועזען אַלטע יודישע מִנְהָגִים. אויף דעם אָרט פֿון די אַלטמאָדישע קליידער האָט מען אָנגעטהון ניימאָדישע, ווי די נייע צייט פֿאָדערט, און די אַלטע יודישע מנהגים האָט מען נור מבטל געוועזען און קיין נייע אויף זייער אָרט האָט מען ניט איינגעפֿיהרט.

איינע פֿון אונזערע אַלטע גוטע מנהגים איז געוועזען די יודישע מעטהאָדע פֿון צְדָקָה געבען.

דער גראָשען אַ נְדָבָה האָט געשפּיעלט ביי יודען די קלענסטע ראָלע. דערפון איז קיין רעדע ניט אַז ווער עס האָט נור אויסגעשטרעקט די האַנד דעם האָט מען געגעבען אַ נדבה, נאָר דער עִקָר צדקה איז געוועזען אַז אַ יוד האָט זיך ניט געזעצט ביים טיש אָהן איין אוֹרֵחַ, ווער שמועסט שַׁבָּת און יום־טוֹב, דאַן האָט מען ביי אַ יודישען טיש געקענט זעהן עטליכע אוֹרְחִים. וואָס דער יוד איז רייכער געוועזען, האָט מען מעהר אורחים ביי זיין טיש געזעהן, דערמיט פּלעגט יעדער בַּעַל־בַּיִת שטאָלצירען איינער פאַר דעם אַנדערען. מיט דעם אָרימען האָט זיך דער יוד געטהיילט מיט דעם לעצטען ביסען און אַלעס מעגליכע געטהון, דער אָרימאַן זאָל זיך ניט פיהלען אַז ער זיצט ביי אַ פרעמדען טיש. —

ניט נור אָרימע לייט, נאָר יונגע לייט וואָס פלעגען קומען אין די שטעדט לערנען אָדער אַזוי געפאַלענע מענשען, וואָס דאָס אומגליק האָט זיי פערטראָגען אין דער פרעמד, האָבען נור געברויכט קומען אין בֵּית־הַמִּדְרָשׁ, האָט מען זיי שוין אָבגעגעבען "שָׁלוֹם עֲלֵיכֶם" און געבעטען אויף מיטאָג.

דעסטגלייכען די אומגליקליכע, וואָס האָבען ניט געהאַט דעם קאָפּ וואו אַנידערצולעגען, פלעגען זיכער זיין אַז אין יעדען בית־המדרש וועלען זיי האָבען וואו צו נעכטיגען.

אַזוי איז מיט דער צדקה — מיט העלפען אָרימע לייט און אַנדערע אומגליקליכע, פון לאַנגע יאָהרען אָן, געוועזען איינגעפיהרט ביי יודען. אַזעלכע מנהגים זענען איבערגעגאַנגען פון טאַטעס צו קינדער און פון קינדער צו אייניקליך, און דער ערגסטער אָרימאַן האָט ביי יודען שטענדיג געהאַט אַ מיטאָג און איין אָרט וואו דעם קאָפּ אַנידערצולעגען.

נאָר אַט זענען געקומען מיר היינטוועלטיגע, און געזאָגט דאָס עס איז ניט שען פאַר גאָט און פאַר לייט, אַז דאָרט וואו מען דאַוועט זאָלען נעכטיגען אָרימע לייט. און יעדע נאַכט ווערען פאַרשלאָסען די בָּתֵּי מדרשים פאַר די אָרימע לייט. טהייל פון אונז זענען מיט דער יודישער צדקה אַזוי ווייט געקומען אַז זיי זאָגען אַז מיט דעם וואָס מען גיט אַ אָרימאַן אַ נדבה מאַכט מען איהם פויל און ער וויל ניט אַרבייטען און אַנשטאָט איין גראָשען אַ נדבה צו געבען, ערקלעהרט מען דעם אָרימאַן די טעאָריע פון פאָליטישער עקאָנאָמיע.

איין אורח ביי יודישען טיש זעהען מיר היינט ניט נור אין דער וואָכען, נאָר אפילו ניט שבת ויום טוֹב, אויסער אַמאָל ביי די אַלטע בעלי בתּים פון דעם אַלטען דור, סיידען די קעכין האָט נאָך אַ מאָל רחמנות און גיט אין קיך דעם אָרימאַן אַ לעפעל געקעכטץ.

מיר יודען פון דער היינטיגער וועלט זענען שטענדיג גרויסע בְּרִיוֹת נור מבטל צו זיין אַלעס וואָס עס איז אַלט, וואָס עס איז ניט שען, ניט פאַסענדיג פאַר דער היינטיגער צייט. דאָס טויג ניט, יענץ טויג ניט א.ד.ג. און ביי יעדער געלעגענהייט פאַלט מען אָן אויף אַלעס וואָס עס איז אַלט.

יאָ. יודען זענען גרויסע בריות מבטל צו זיין אַלעס וואָס עס איז אַלט, נאָר אַנשטאָט אַלטע געבען אונז בעסערס, וואָס די צייט פאָדערט, אָט וועגען דעם הערען מיר בִּכְלָל זעהר ווינציג.

מיר מיינען כּלל ניט אַז אַלעס וואָס עס איז אַלט און פויל דאַרף אונז זיין ליעב און טייער, מיר ווילען נור זאָגען אַז כָּל זְמַן מיר האָבען קיין ריינע וואַסער דאַרפען מיר ניט אויסגיסען די אומריינע.

ווען מיר ווילען ניט זעצען אָרימע לייט ביי אונזער טיש, ווען מיר ווילען אַז אין די בתי מדרשים זאָלען די אָרימע לייט ניט נעכטיגען, ווען מיר ווילען אַז דער אָרימאַן זאָל זיך ניט אַרומשלעפען נאָך נדבות און זיך פערדיענען דעם גראָשען, ווען אונז געפעלט ניט די אַלטע מעטאָדע פון יודישער צדקה, ברויכען מיר פריהער פאַר אַלין אין יעדען אָרט וואו יודען וואָהנען איינפיהרען ביליגע קיכען. נאַכטלעגער־הייזער און אַרבייטס־הייזער, וואו דער אָרימאַן זאָל פאַר אַ פאָר קאָפּיקעס בעקומען אַ מיטאָג, האָבען וואו צו נעכטיגען און וואו צו פערדיענען די עטליכע קאָפּיקעס אויף זיין טאָג לעבען. —

אין איינינע גרויסע שטעדט זענען די גוטע נייע אָרדענונגען פון צדקות שוין איינגעפיהרט און ברייגען זעהר פיעל נוצען.

אין די יודישע שטעדט געפינט זיך געוועהנליך אַ תַּלְמוּד־תּוֹרָה, אַ בִּקוּר חוֹלִים. א. ד. ג. פריהער דערמאָנטע גוטע אַנשטאַלטען וואָס די צייט האָט אָנגעוויזען איז ניט דאָ.

אָט די נייע צדקות איז זעהר נייטהיג איינצופיהרען אין יעדער יודישער שטאָדט, ובפרט נאָך אַז קיין גרויסע געלדער ברויכט מען דערצו ניט האָבען. פלאַין און בוימאַטעריאַל איז אין דער פּראָווינץ שפּאָט־ביליג, און ווי וועלען זיך אין טהייל ערטער ניט געפינען קיין יודישע גבירים וואָס וועלען צו דעם צוועק שיינקען פלאַץ אָדער הייזער. ביים גוטען ווילען און ענערגיע קען מען דאָס אַלעס גרינג אויספיהרען. יודישע בעל בתּישע פרויען און פריילין קענען דאָ אויך האָבען גענוג אַרבייט ביי דער ביליגער קיך און זייער פרייע צייט מיט פיעל נוטצען פערברייגען פאַר זייערע אָרימע ברידער און שוועסטער.

ווען די נייע צדקה אַנשטאַלטען וועלען זיין אומעטום ביי אונז איינגעפיהרט, דאַן וועלען בְּמֵילָא ביי אונז זיין ווינציגער אָרימע לייט וואָס וועלען גיהן איבער די הייזער, עס וועלען זיך אויך ווינציגער קראַנקע געפינען אין די בקור חולים'ס וואָס דאָס מעהר ווערען פראָסט קראַנק פון ניט עסען, דאַן וועלען מיר מעגען זיך ענטזאָגען פון די אַלטמאָדישע יודישע צדקות. נאָר כל זמן די גוטע נייע איינפיהרונגען פון צדקה זענען נאָך ביי אונז ניט דאָ, האָבען מיר קיין רעכט צו פערשליסען אויף ביי־נאַכט די בתּי מדרשים, ניט צו זעטצען איין אָרימאַן ביי אונזערע טישען און ענטזאָגען דעם אָרימאַן פון אַ נדבה געבען. ביז אין דער גוטער צייט דאַרפען אונז די אַלטע מנהגים פון יודישער צדקה, וואָס מיר האָבען געירשעט פון אונזערע טאַטעס, זיין ליעב און טייער. מ. הוית.

מען שרייבט אונז:

נחום בעלקאווסקי פון ראַדאָמיסל (קיעוו. גוב.): אונזער בקור חולים געפינט זיך אויף דער האַריסטער גאַס. דאָ געפינען זיך עטליכע לעדער זאוואָדען. די לופט איז דערפאַר דאָ ניט קיין ריינע און ניט קיין געזונדע פאַר די שלאַפע, שווער אַז אַ קראַנקער זאָל געזונד ווערען אין אַזאַ בקור חולים. די באַד אונזערע איז אויך געוואָרען אַזוי אַלט אַז די פּאָליציי האָט זי אין גאַנצען פערחתמ'ט. די גרויסע שול וועלכע איז אויפגעבויעט געוואָרען מיט אַ יאָהר צעהן צוריק האָט מען די גאַנצע צייט ניט געקאַלכט די ווענד. די שול איז איבער דעם שטאַרק אָבגעשלאָגען און אָבגעריסען, עס איז אַ שאַנד פאַר לייט.

— אונזערע ציוניסטען האָבען יענע וואָך אַוועקגעשיקט פאַר די בעסאַראַבער הונגעריגע 50 רובל.

אינקאָגניטאָ פון קאָוונאָ: שבת צונאַכט דען 4טען מערץ האָבען די ציוניסטען געמאַכט איין אַבענד צום אַנדענקען פון פּרץ סמאָלענסקין. ד"ר ה' ש. און ה' וו. האָבען געשפּראָכען איבער דאָס לעבען און די טהעטיגקייט פון סמאָלענסקין. ה' ב. האָט געשפּראָכען איבער פורים, אַ כאָר האָט געזונגען, איינינע יונגע לייט האָבען דעקלאַמירט העברעאישע און רוסישע שירים, אויך האָט מען פאָרגעלעזען איינינע אַרטיקעל פון פורים־נומער „יוד". —

איש יבנה פון דונאַיעווצי (פּאָדאָל. גוב.): ביי אונז צעהלען זיך 4 טויזענד יודישע פאַמיליעס, די פּרנסות זענען כמעט גלייך ווי אין אַלע יודישע שטעדטליך, אַ טהייל סוחרים'ליך, אַ טהייל פּראָצענטניקעס, קרעמערס, מלמדים, לעהרערס, מעקלערס, אַ קליינער פּראָצענט בעל־מלכות, ווייל ביי אונז געפינט זיך אַ פאַר טוך־פאַבריקען אין וועלכע עס אַרבייטען כמעט נור יודישע אַרבייטער. די אויסאַרבייטונג פון די פאַבריקען ריהמט זיך זאָגאַר אין גאַנץ פּאָדאָליע און אין אוקראַינע אונטער דעם נאָמען „דינעווצער געוואַנט" (טוך). דער היינטיג יאָהריגער קריזיס האָט אונז אויך געטראָפען און פערגרעסערט די צאָהל פון אָרימע לייט וואָס זענען ביז יעצט אויך ניט געוועזען ביי אונז ווינציג. אונזערע פערמעגליכע בעלי־בתּים טהון זעהר ווינציג פאַר די אומגליקליכע.

— בקור חולים געפינט זיך שוין דאָ אַ יאָהר 8 און האָט הכנסה מעהר ווי 100 רובל אַ חודש, נאָר פון דעסטוועגען קען עס ניט דעקען

אַלע הוצאות און מען ברויכט געפֿינען נייע מיטלען ווי צו אויסהאַלטען דאָס בקור חולים ווי עס דאַרף צו זיין. אונזער תלמוד תורה האָט צופֿאַרדאַנקען די 30 יונגע לייט וואָס האָבען אויף זיך גענומען אומזיסט לערנען מיט די קינדער. אַדאַנק די יונגע חברה קענען מיר האָפֿען אַז פֿון די אָרימע קינדער זאָלען אויפֿוואַקסען מענשען.

—ציוניסטען האָבען ביי אונז געגרינדעט אַ „בית הספר לשבתות“. אַלע שבת לערענט מען דאָ מיט יעדען, יונג און אַלט, די פרשה פֿון דער וואָך, די הפטרה און יודישע געשיכטע, דערוויל קומען יעדען שבת אין בית הספר ביז 60 פערזאָן פֿון פֿערשיעדענע קלאַסען מענשען.

בן יצחק פֿון וואראַנאָוואַ (ווילענ. גוב.): קוקענדיג אויף אונזער תלמוד תורה וויינט דאָס האַרץ. שטעלט אייך פֿאָר אַ קליין שטיביל וועלכעס איז גרויס, ווי מען זאָגט „אַ שפּאַן אויף אַ שפּאַן“, אַ אונריינע חורבה פֿול מיט מיסט און בלאָטע און אין אַזאַ שמוציגען לאָך שפּאַרט מען איין, ווי כפרות אין אַ שטייג, פֿון פֿיערציג ביז פֿיפֿציג אומגליקליכע קינדער, האַלב נאַקעטע און באָרוועסע. עס וואָלט אַ יושר געוועזען אונזערע בעלי בתים זאָלען זיך ענדליך מרחם זיין אויף די אומגליקליכע קינדער און זיך אומקוקען אויף דער תלמוד תורה. איבערהויפּט וואָלט אויף דער ת״ת בעדאַרפֿט אָפּט אַכטונג געבען אונזער רב און אונזערע ב״ב וואָלטען איהם מיט אַלעם מיטגעהאָלפֿען.

מאיר האָראָדישטשער פֿון דאָמאָניעווקאַ (הערס. גוב.): אום צו פֿערגרינגערן די לאַגע פֿון די יודישע לייט האָט אונזער אייגענטימער פֿון שטעדטיל קאָנסטאַנטין קאָנסטאַנטינאָוויטש שישקין טעלעגראַפֿיש געבעטען ערלויבניש ביים גובערנאַטאָר אויף 5 „לוביטעלסקע ספעקטאַקלען“ וועלכע זי האָט באַלד בעקומען. קוקענדיג אויף דער שלעכטער פּאָגאָדאַ איז ה׳ שישקין אַרומגעפֿאָהרען צווישען זיינע שכנים גוט בעזיצער צוטהיילען די בילעטען. די ערשטע צוויי ספעקטאַקלען האָבען געגעבען 365 רובל אויסער דעם האָט ה׳ שישקין געשענקט 25 רובל. פֿון דעם געלד האָט מען געמאַכט אַ ביליגע „טשאַינע“ וואו פֿאר 1 קאָפּ. בעקומט יעדער $1/_2$ פֿונט ברויט, אַ גלאָז טהע מיט צוקער. פֿון די איבריגע „ספעקטאַקלען“ רעכענט מען עפֿענען אַ ביליגע קיך. אַדאַנק פֿערדיענען אויך ד״ר יאַנאָוו, ה׳ פּאפּאָוו און אַפּטעקער רעוועצקע וועלכע האָבען אַנטהייל גענומען אין דער גוטער זאַך.

די יודישע וועלט

עסטרייך. פּראָפעס׳ מאַסאַריק. פראָפ׳ מאסאריק, וועלכער האט שוין ארויסגעגעבען איין בראשורע וועגען פולנא׳ער עלילת-דם האט יעצט געדרוקט א צווייטע בראשורע וועגען דעם זעלבען משפט. ער בעווייזט דארט ווי פֿאַלש געבויעט עס איז דער גאנצער משפט און ווי פֿיעל ראיות מען קען פֿון איהם ארויסנעהמען אז די בלוטבעשולדיגונג איז איין אבערגלויבען.

— אין ביעליטץ (עסטר. שלעזיען) איז דען 24. מערץ געשטאָרבען דער בעקאנטער געלעהרטער שלמה זלמן חיים האלבערשטאם (שוח״ה) 68 יאהר אַלט.

ער איז געוועזען איינער פֿון די אלטע גאליציאַנער משכילים וועלכע האָבען פֿיעל געארבייט פֿיר די יודישע וויסענשאַפֿט. זיין בעריהמטע ביבליאטהעק פֿון געדרוקטע און געשריבענע (כתבי-יד) ספרים האָט א שם אין דער וועלט און כמעט אלע גרעסטע געלעהרטע האָבען זיך מיט איהר בעדינט.

= צום זכר פֿון פרץ סמאלענסקין. דעם 7. מאָרץ האָט דער פֿעראיין פֿון יודישע סטודענטען „קדימה“ געמאַכט אין האָטעל „קאָנטינענטאל„ איין אבענד צום זכר פֿון 15-יאָהריגען טוידט פֿון פרץ סמאלענסקין. אויף דעם אבענד זענען געוועזען פֿיעל געסט, און דארונטער די אלמנה פֿון פרץ סמאָלענסקין, ד״ר הערצל, ד״ר קאָהן, רעקטאר שווארץ, פראָפ. לעאן קעלנער און אַנדערע. די ערשטע רעדע האָט געהאַלטען פּראָפ׳ קעלנער. אין זיין רעדע האָט ער געשילדערט, ווי סמאלענסקין האָט זיך דורכגעשלאָגען דורך אַלע מכשולים, און געוואָרען אַ גרויסער פּובליציסט, ווי ער האָט דאָס גאַנצע לעבען נור געקלערט ווי אזוי אריינצוברייגגען ליכט אין דעם פֿינסטערן לעבען פֿון זיינע ברידער, ווי אויפֿצווועקען אין זייער האַרץ דאָס געפֿיהל פֿון גייסטיגע פֿרייהייט און נאַציאָנאַלען זעלבסט בעוואוסטזיין זיי זאָלען זיך פֿיהלען אַלס אַ פֿאָלק פֿאָר זיך. דארום האלט דער רעדנער, איז דער יום-טוב זכר פֿון סמאָלענסקין נישט קיין טוידטענפֿייער, נאָר אַ געבורטס-פעסט. „מיר פֿייערן די ווידערגעבורט פֿון יודישען פֿאָלק צו וועלכער פרץ סמאלענסקין האָט געשטרעבט מיט אַלע כחות, און פֿאַר וועלכער ער האָט געליטען און מקריב געווען זיין געזונד און לעבען“. פרץ סמאָלענסקין האָט אויך אויסגעוויזען מיט זיינע ווערק, וועלכע ער האָט געשריעבען אין אַ שען העברעיש, אז די העברעישע שפראַכע איז אַ לעבעדיגע שפראכע, דאס מען קען מיט איהר אויסדריקען אַלע געדאַנקען פֿון היינטיגען לעבען. נאָכהער האָבען געהאַלטען רעדען ד״ר שנירער, ד״ר ווערנער, ד״ר הערצל און אנדערע. מען האָט אויך געזונגען ציוניסטישע ליעדער און קאָמפּאָזיציאָנען. די חברה „קדימה“ האָט בעקומען בערך 500 דעפעשען און גליקוואונשען בשעת דעם אבענד. (.Welt).

*

רוסלאַנד. = דער הונגער אין בעסאַראַביען. ד״ר לאַנדעסמאַן, וועלכער איז געשיקט געוואָרען פֿון אדעסער קאָמיטעט, ארומצופֿאָהרען אין ביעלצער אויעזד, כדי צו דערגעהן אויף ריכטיג ווי גרויס די נויט איז אין דעם געגענד, איז יעצט צוריקגעקומען קיין אדעסאַ. ה׳ לאָנדעסמאַן האָט אין דעם אויעזד געזעהען אַזאַ שרעקליכע לאַגע, וועלכע מען קען זיך גאָר אַליין נישט פֿאָרשטעלען. דער „אדעס׳ ליסטאק“ שרייבט וועגען דעם:

אין ביעלצי האָט מען פֿערשריעבען „שטאַרק נויטבעדירפֿטיגע“, ד. ה. ממש הונגעריגע 450 פֿאַמיליען. די זענען מעהרסטענטהיילס פראָסטע ארבייטער און קליינע הענדלער וועלכע זענען וועגען דעם ניעאוראזשאי (מיסערנטע) געבליעבען אָהן פרנסה. חאָטש די נויט איז זעהר גרויס און די הילף איז בערך זעהר קליין האָט פֿונדעסטוועגען ה׳ לאַנדעסמאַן נישט געטראָפֿען אין ביעלצי ווי אויך אין אַנדערע ערטער קיין סימנים פֿון „שנאָרעריי“. די נויטבעדערפֿטיגע האָבען געבעטען הילף נור דאן ווען דער חלף איז זיי שוין געלעגען אויף דעם האַלז. אין דער ביליגער קיך קומען קוים $1/_5$ פֿון די הונגערנדע און די איבעריגע שעמען זיך אַהין צו געהען. ה׳ לאנדעסמאַן האָט געפּועל׳ט ביי די פֿערמעגליכערע מענשען אין ביעלצי מען זאָל מאַכען אַ קאמיטעט „געבען נדבות מאָנאַטליך“. די נדבות טרעפֿען לעת-עתה אן 600 רובעל אַ מאָנאַט, בעת מען דאַרף האָבען וועניגסטענס 1000 רובעל.

אין פאלעשטי האָט מען פֿערשריעבען 350 הונגערנדע פֿאַמיליען. דער דאָרטיגער קאָמיטעט נעהמט צונויף מאָנאַטליך בערך 200 ר׳, בעת מען דאַרף האָבען 600 רובעל.

אין דובאססארי איז דאָ 350 נויטבעדערפֿטיגע פֿאַמיליען. דער קאָמיטעט נעהמט צונויף זעהר וועניג געלד, און פֿאַר דעם געלד קויפֿט ער מעהל און מען באָקט ברוירט, וועלכעס ווערט פֿאַנאַנדערגעטהיילט אין שול. עס איז אונמעגליך צו בעשרייבען וואָס עס געהט פֿאָר אין שול בשעת דעם ברוידטהיילען. מען שטופט זיך, מען שרייעט און פֿונדעסטוועגען בעקומט נור אַ קליינע טהייל.

= די נויט אין קישינעוו. אין קישינעוו — שרייבט מען דער „בודושצנאסט“ — איז דאָ בערך 2000 נויטבעדערפֿטיגע פֿאַמיליען. עס עקסיסטירט אַפילו אַ חברה צו געבען שטיצע אָרימע לייט, נאָר די חברה האָט זעהר וועניג מיטלען, ווייל עס איז נישטאָ קיין טהוער ווער עס זאָל מעורר זיין דעם עולם אין זאַמלען געלד. די אייניגע מענשען וועלכע טהון יאָ קענען זיך נישט צערייסען; דאַביי ווילען די גבירים נישט געבען און פֿערענטפֿערען זיך אָפּט אַז זיי האָבען שוין געגעבען.

= ארבייטס-הילף פאר פרויען. מיט דער פראגע וועגען ארבייטס-הילף פאר יודישע פרויען אין די הונגערנדע געגענדען האט זיך פארינטעריסירט א פעטערבורגער דאמען-פעראיין, וועלכער איז געגרינדעט געווארען פון דער באראנעססע גינצבורג. די באראנעסע גינצבורג האט איינגעלאדען צו זיך די פארנעהמסטע פרויען דער פעטערבורגער יודישער קהלה, און האט פארבעטען צו זיך אויך ד״ר לאנדער וועלכע איז יעצט געקומען אויף א ווייל פון בעסעראביען. ה׳ לאנדער האט בעקאנט געמאכט די פערזאמעלטע מיט דער לאגע פון יודען בעלי מלאכות בפרט אין בעסאראביען. אין אקערמאן אליין איז דא 70 פרויען-ארבייטערינס, וועלכע פערלאנגען ארבייטס-הילף. דער פעראיין האט בעשלאסען צו סטארען זיך שטארק וועגען זאמלען נדבות, מען זאל קענען פאר זיי שאפען ארבייט. ה׳ לאנדער האט צוגעזאגט צו שיקען דעם פעראיין וועגען דעם ענין אלע נייטהיגע ידיעות גלייך ווי ער וועט קומען קיין אקערמאן. דער פעראיין ווארט אויך אויף ידיעות פון ה׳ לאנדער, כדי אוועקצושיקען פאר די נויטבעדערפטיגע א צווייטען טראנספארט קליידער און וועש.

פון די פראטאקאלען פון אדעסער קאמיטעט צו העלפען ערד ארבייטער און בעלי-מלאכות אין ארץ-ישראל. עס איז פארגעלייגט געווארען א בריעף פון א. זוסמאן אלס תשובה אויף דער אנפראגע פון קאמיטעט וועגען דער קאלאניע מחנים.

די קאלאניע מחנים געפינט זיך צווישען די קאלאניעס ראש פנה, יסוד המעלה, און משמר הירדן. די ערד האלט 6000 דונאם, פון וועלכע 4000 דונאם זענען גוט צום אקערבוי. $1/_4$ שטונדע רייזע פון מחנים געפינט זיך א נחלה פון 8 קאלאניסטען אין ראש-פנה.

די קאלאניע מחנים, האט אויסער גוטע ערד, אויך גענוג וואסער, און אין דער בעציהונג שטעהט זי בעסער ווי אלע יודישע קאלאניעס אין ארץ ישראל. די קאלאניע ליעגט אויף צוויי נישט-הויכע בערג צווישען וועלכע עס

לויפט ווינטערצייט א וואסעריל וועלכעס צוזאמען מיט דעם ברונען שטעלט צו וואסער דער קאלאניע.

מחנים איז געגרינדעט געווארען פאר 20 פאמיליען ערדארבייטער אויסער 2 בעלי-מלאכות און 1 גערטנער. לעת-עתה וואהנען דארט נור 16 פאמיליען, פון וועלכע 6 זענען צוזאמען מיט די פאמיליען. אין דער קאלאניע זענען געבויעט געווארען 13 הייזער און 4 שטאלען, נאך 2 הייזער און 3 שטאלען האלט מען אין בויען. אלע געביידען זענען געמאכט פון גוטע שטיינער וועלכע געפינען זיך אויף דעם ארט. אין יעדען הויז איז דא 2 צימערען, איין קיך, און א קעלער. נעבען יעדען הויז איז דא $^3/_4$ העקטאר ערד אויף א גארטען.

די קאלאניע פערמאגט 25 אקסען 6 פערד, און איראפעישע אקער-אייזענ'ס, די העלפט פון דער ערד איז פערזייעט מיט ווייץ גערשטען און פאשע פאר פיה. די קאלאניסטען אליין זענען פון גאליציען, אייניגע טראגען לאנגע פאות און יארמעלקעס, זענען שטארק פרום. און ארבעטען פלייסיג. איין אלטער מאן וועלכער איז געקומען מיט זיי און פערטרעט אין מחנים די שטעלע פון א רב האט אויף זיי אגוטע פעולה; זיינע קינדער זענען זעהר פלייסיג און געניט אין ערדארבייט, ווייל זיי האבען געהאלטען פריהער ערד אין ארענדע.

די קאלאניסטען געפינען זיך אין א זעהר שלעכטען מצב, ווייל זיי האבען נישט מיט וואס ווייטער צו ארבייטען, און זענען אויך שולדיג פאר דעם מאטעריאל צו די הייזער, פאר בויען און אויך פאר זריעה די פעלדער. עס קען אלעס חרוב ווערען ווען מען וועט זיי נישט באלד העלפען. דער אדמיניסטראטאר פון דער קאלאניע ה' בראמבערג, א בראווער מאן, פאהרט קירצליך קיין איירופא צו זוכען הילף.

ה' ראבינאוויץ האט געזאגט זיין מיינונג, אז די קאלאניע פערדיענט מען זאל איהר העלפען. מען דארף איהר אבער נור דאן העלפען אויב מען איז אים שטאנד אויסצוגעבען אויף איהר גרעסערע סומען ד"ה אזוי פיעל ווי זי בעדארף. דער פרעזידענט האט געזאגט אז מען זאל געבען מחנים 20,000 פר', נאר בתנאי אז אנדערע חברות זאלען איהר מיט העלפען מיט נאך 80,000 פראנק. מען האט בעשלאסען צו געבען מחנים 20,000 פר' במשך פון 2 יאהר בתנאי אז אנדערע זאלען געבען נאך 80,000 פר'.

ה' י' ל' גאלדבערג פון ווילנא האט געגעבען א נדבה דעם קאמיטעט 500 ר' פאר דער חברה בתנאי אז פון די פראצענט זאל מען אויסהאלטען איין שילערין אין דער יפו'ער טערכען-שולע.

*

ארץ ישראל. = אפארלעזונג וועגען ארץ-ישראל. דער אינזשינער-טעכנאלאג ה' מ. אוסישקין, האט פאר אייניגע צייט געהאלטען אין יעקאטערינאסלאו: א פארלעזונג וועגען „ארץ-ישראל, איהרע היסטארישע זכרונות און די יודישע קאלאניעס". נאכדעם ווי אוסישקין האט געזאגט אייניגע ווערטער וועגען די אמאליגע צייטען פון דעם לאנד, וועלכע שפיעלט אגרויסע ראלע אין דער יודישער געשיכטע, און וועגען די מאראלישע בעדייטונג פון דער יודישער אמונה, וועלכע איז אויפגעוואכסען געווארען אין ארץ-ישראל, האט ער אויך אנגעוויזען אויף דעם שטארקען כח, וועלכער ציהט אויך הייגט אלע איירפעישע פעלקער צו דעם לאנד. די ענגלענדער זוכען אין איהר אלטע היסטארישע ידיעות, די פראנצויזען ווילען דארט איינפלאנצען מעהר דעם קאטוילישען גלויבען, די דייטשען ווילען פון איהר אדויסנעהמען וואס מעהר נוצען פאר זיך דורך קאלאניזאציאן, און די רוסען פאהרען אהין בעטען אויף הייליגע ערטער. א אויסנאהמע פון אלע זענען נור די יודישע גבירים און די געבילדעטע, חאטש אונזער אלטע ליטעראטור פון מיטעלאלטער איז אין גאנצען דורכגעוויקט מיט „ליעבע צו ציון", חאטש וועגען ארץ ישראל זינגען און קלאגען אונזערע גרעסטע פאעטען פונדעסטוועגען מוז מען נאך פיעל ארבייטען כדי אריינצוגעבען אין אונזער אינטעליגענץ און גבירים דאס נאציאנאלע זעלבסטגעפיהל און ליעבע צו ציון.

„אונזערע רייכע לייט — האט געזאגט דער רעדנער מיט הארץ — טרעפט מען אומעטום; זיי טרעפט מען אין די מאדנע באדערטער, אין די גרויסע איראפעישע הויפטשטעדט, זייער הארץ ציעהט זיי קיין פאריז, קיין רוים א.דג"ל. אבער זיי זעהט מען נישט אין דעם לאנד, ווי יעדער שפאן ערד איז בעגאסען מיט דעם בלוט פון אונזערע העלדען, ווי עס האבען געקלונגען די געטליכע ווערטער פון אונזערע נביאים, וועלכע האבען אהן מורא און פחד געזאגט דעם אמת אין די אויגען".

נאכהער האט דער רעדנער געשילדערט דאס לאנד און בעזאנדערס די קאלאניען און אויך דערצעהלט די געשיכטע ווי זיי זענען געגרינדעט געווארען, זייער יעצטיגען שטאנד און די האפנונגען אויף ווייטער. שמועסענדיג וועגען יפו און דעם האנדעל פון יפו'ער פארט האט ער דערצעהלט גענוי דעם מעמד פון דער יפו'ער שולע וועלכע איז געגרינדעט געווארען דורך די חובבי ציון און וועלכע קען דיענען מיט איהר פראגראמע און גוטע איינריכטונג אלס א מוסטער פאר אנדערע שולען. אין דער שולע ווערען אויך די אלגעמיינע פרעדמעטען געלערענט אין העברעיש, און עס איז צו האפען אז די העברעישע שפראך וועט ווערען פאר די שילער איין אמתע מוטערשפראך. זאגענדיג אייניגע ווערטער וועגען דער אגראנאמישע שולע „מקוה ישראל" און וועגען אנדערע מערקווירדיגקייטען וועלכע מען טרעפט אויף דעם וועג פון יפו קיין ירושלים, האט ה' אוסישקין דערצעהלט וועגען ירושלים און וועגען ד. קאלאניען אין גליל. אוועקפאהרענדיג פון ארץ-ישראל — האט געענדיגט דער רעדנער מיט די ווערטער — האב איך אנגעהויבען צו קלערען וועגען דעם רעטהעניש פאר וואס דאס פרוכטבארע רייכע לאנד איז מיט אויסנאהמע פון אייניגע קליינע ערטער אזוי פערלאזען און פערוויסט. דערביי האב איך מיר דערמאהנט אויך אין דעם וויסטען גורל פון פאלק, וועלכעס האט אמאל געוואהנט אין דעם לאנד... עס איז מעגליך אז דאס לאנדווארט אויף זיינע אמאליגע איינוואהנער, און די איינוואהנער אויף דעם לאנד, און דאן, ווען איינער וועט זיך אומקעהרען צום אנדערען וועלען מקוים ווערען די ווערטער פון די נביאים, אז ארץ-ישראל וועט געהערען בני ישראל.

בשעת דער פארלעזונג זענען פארגעשטעלט געווארען שאטען בילדער וועלכע זענען צו דעם צוועק געבראכט געווארען. אויף דער פארלעזונג איז אויך געוועזען דער וויצעגובערנאטאר און מעהרערע לעהרער פון די גימנאזיען. די הכנסה פון דער פארלעזונג איז געגאנגען אויף „דער יעקאטערינאסלאווער חברה צו זארגען פאר קינדער.

— דיר בנים אין ירושלים אין ירושלים איז יעצט זעהר טרויעריג. דורך די באנקראטען וועלכע זענען דארט קירצליך געוועזען האבען פיעל מענשען פערלוירען זייער פערמעגען און די וועלכע האבען נאך געלד ווילען נישט ארויסגעטרויען א גראשען פון האנד. דער האנדעל האט אויפגעהערט און דער יקרות איז גרויס!

נאר די רבנים און רעדעלפיהרער ווילען פון דעם אלעם נישט וויסען און טהון זייער זאך. נישט לאנג האבען זיי געמאכט איין אספה וועגען איין פוהרמאן וועלכען מען האט געחאפט ערב שבת 5 מינוט פאר שקיעת החמה מיט א בייטש אין דער האנד. מען האט איהם געמשפט צו שמייסען מיט דער אייגענער בייטש! מדה כנגד מדה! אויף דער אספה האט מען אויך בעשלאסען צו פערגרעסערען די צאהל פון די מיטגליעדער פון „שומרי שבת" וועלכע עקסעסטירען שוין א גאנץ יאהר און וועלכע האבען זיך געשטעלט פאר א ציעל צו קאנפיסקירען ביי יעדען דאס נאזטיכיל אויב ער וועט עס טראגען אים שבת. איינעם א נדבן וועלכער פערקויפט מעהל ארימע לייט פאר א ביליגען פרייז האט מען מחרים געווען אין געאסריט זיין מעהל.

נאר מען מוז זאגען דעם אמת אז דער עולם שרעקט זוך שוין ניט אזוי פאר די רבנישע חרמות און איסורים, דער עולם עסט די פערבאטענע זעמעל מיט גרויס אפעטיט און איינער פון די „שומרי שבת" האט בעקומען א פאטש אין מיטען גאס דערפאר וואס ער האט געוואלט קאנפיסקירען א נאזטיכיל.

אגראנאם א. זוסמאן וועגען ארץ-ישראל. דער קארעספאנדענט פון „וואסחאד" אין ירושלים דערצעהלט וועגען א געשפרעך וואס ער האט געהאט מיט דעם אגראנאם א. זוסמאן איבער די יודישע קאלאניעס אין ארץ-ישראל.

ארץ ישראל איז א וואונדערליך לאנד. די ערד איז בכלל זעהר פרוכטבאר און טויגליך צו פערשיעדענארטיגער קולטור: אויף א קליין שטיקיל ערד קען דער ערדארבייטער האבען א פעלד אויף צו זייען ווייץ, א פאמעראנצען-וועלדיל, עה'בירטען, וויינטרויבען און טערקישען ווייץ. די קיה קענען זיך פאשען אויף א לאנקע נעבען וואסער אדער אויף פייכטער ערד און די שעפסען — אויף די בערג, ווי זיי קענען קריגען די בעליעבטע שטעכעדיגע געוועכסען.

בכלל איז דער מעמד פון די קאלאניעס נישט קיין ערפרעהליכער. און נאך 18 יאהר ארבייט און אזוי פיעל הוצאות האט מען געדארפט גרייכען צו עפעס בעסערעס. נאר מען דארף אבער נישט פערגעסען, וויעפיעל מכשולים זענען געלעגען אויף דעם וועג, וויעפיעל פעהלער מען האט געמאכט ביז מען איז ארויף אויף א שטיקיל דרך.

וואס זאל מען ווייטער טהון כדי צו פערבעסערען די לאגע? — וועגען דעם איז א סך צו קלערען. איין זאך איז זיכער: אז די קאלאניסטען האבען צו ווענינ ערד, נאר דאס איז נאך נישט אלעס; עס הייגט אב א סך פון דעם ארט בעארבעטען. למשל, אין רחובות און גדרה פעהלען קעלערס צום אויסארבעטען וויין, אין דאדורך מוזען די קאלאניסטען פיהרען זייערע טרויבען קיין ראשון לציון. זיי פערליערען דערמיט פיעל צייט בשעת דעם בציר ווען יעדע מינוט איז א רענדיל, און אויסער דעם ווערט אין וועג פערדארבען זעהר פיעל טרויבען. אין די קאלאניעס דארף מען אויסבויען קליינע קעלערס און צו געבען די קאלאניסטען שטיקליך ערד.

בעזאנדערס דארף מען זעהן צו פערקויפען וואס מעהר וויין!

מען דארף אויך זעהען צו פערברייטען צווישען די קאלאניסטען לאנדווירטשאפטליכע ידיעות. ווען זיי וועלען קלאר זיין אין לאנדווירטשאפט וועלען זיי האבען דאס רעכט צו רופען זיך געבילדעטע קאלאניסטען.

מען דארף טראכטען וועגען דער ערציהונג פון יונגען דור אין די קאלאניעס, דאס איז אונזער הייליגסטער חוב! מען דארף גרינדען גוטע דארפשולען מיט איין אויסגעארבעטער פראגראמע צוגעפאסט צום ארט און צו דער צייט, און אריינזעצען פעהיגע לעהרער וועלכע זאלען נישט זיין אבהענגיג פון די קאלאניסטען און זאלען זיך קענען איבערגעבען אין גאנצען זייער זאך.

פיעל קענען די קאלאניסטען אליין טהון כדי צו פערבעסערן זייער לאגע, אין עס איז טאקי דא אזאלכע קאלאניסטען וועלכע געבען זיך איבער דער

ארבייט מיט ליב און לעבען. וואס פאר א בעזונדערע מענשען זענען זיי! אלע זייערע געדאנקען זענען נור פערנומען דאמיט ווי צו ארבייטען און וואס צו טהון כדי צו דערגרייכען זייער ציעל: צו לעבען פון זייער אייגענע ארבייט.

ארץ ישראל וועלכעס זעהט אויס יעצט ווי א ווילד אויסגעברענט לאנד קען ווערען א גן-עדן אין גיטע הענד ביי א גוטע בעארבייטונג.

*

טערקיי. איין אויפרוף פון דער יודישער אשכנזים קהלה אין קאנסטאנטינאפאל. די יודישע אשכנזישע קהלה אין קאנסטאנטינאפאל האט געשיקט איין אויפרוף אין די צייטונגען, אין וועלכען זי בעט שטיצע צום אויסבויען א שול. די פארשטעהער פון דער קהלה שרייבען אין אויפרוף אז די אשכנזים-קהלה אין קאנסטאנטינאפאל בעשטעהט גרעסטענטהיילס פון ארימע בעלי-מלאכות; רייכע און מיטעלע מענשען זענען דא זעהר וועניג. דאביי איז קאנסטאנטינאפאל א מיטעלפונקט פון רומענישע און רוסישע עמיגראנטען, וועלכע פאהרען דורך אויפ'ן וועג קיין ארץ ישראל, מצרים א"דג., און די אשכנזיישע קהלה מוז אויך זיי אויסגעבען איהרע לעצטע מיטעל. די ספרדישע קהלה, אין וועלכער עס זענען יא דא פיעל מענשען, האלט זיך פון וויטען, און העלפט נישט די אשכנזים. די אשכנזישע קהלה האלט דארום פאר רעכט זיך צו ווענדען צו אלע יודען בכלל וועגען שטיצע אויף אויסצובויען א שול. זי האט שוין צו דעם צוועק צוזאמענגענומען צווישען זיך א קליינע סומע. נדבות בעט זי צו שיקען אויף דעם נאמען פון עסטרייכישען געניראל-קאנזולאט.

*

פערסיען. — יודען אין פערסיען. פון פערסיען קומען יעצט בעסערע ידיעות וועגען יודען. בעזאנדערס בעסערט זיך די לאגע פון די יודען אין די גרויסע שטעדט טעהעראן און האמאדאן. אין האמאראן וועט קירצליך געעפענט ווערען א שולע פון דער חברה כל ישראל חברים, און דער גובערנאטאר האט איהר צוגעזאגט צו געבען הילף. אין די אינעווענינסטע פראווינצען פון פערסיען געהט יודען לעת עתה זעהר שלעכט, און באר פא-רוך ביי רעצשט ווערען די יודען זעהר שטארק געדריקט. אין סולטע-נערבאד איז געהרגעט געווארען א יוד, און די מערדער זענען נישט בע-שטראפט געווארען, ערשט אלס דער ענגלישער געזאנדטער האט זיך אריינגע-מישט אין דער זאך, ווייל דער געהרגט'ער שטאמט פון איין ענגלישער פאמיליע, האט מען געמאכט א משפט אויף דעם מערדער.

*

אפריקא. יודען אין בלעמפאנטען. פון בלעמפאנ-טען, די הויפטשטאדט פון דער אראנזשעווער רעפובליק, שרייבט מען אז די יודישע קהלה עקזעסטירט דארט נישט לאנג. דער ערשטער יוד, וועלכער האט זיך בעזעצט אין בלעמפאנטען איז יצחק בוימאן פון העסען. ער איז נאכהער געווארען זעהר רייך און צוויי מאל אויסגעקליבען געווארען אלס בירגערמייסטער. אין בלעמפאנטען זענען יעצט דא בערך 12 יודישע פאמיליעס. נאר דער ערשטער מנין יודען איז געווארען יום כפור 1871 ביי יצחק בוימאן. ביז דעם 1876 יאהר זענען די יודען און אויך די קאטאליקען געוועזען בעגרענצט אין זייערע רעכטע, נאר אין יאהר 1876 זענען די מעהרסטען בעגרענצונגען בטל געווארען אויף אנרעגונג פון פרעזידענט דזאן בראנד, נאר אויך היינט האבען יודען און קאטאליקען נישט דאס רעכט צו פערנעהמען עפענטליכע עמטער און צו זיין לעהרער אין שולען. פיעל יודען שלאגען זיך פונדעסטוועגען צוזאמען מיט די בורען געגען ענגלאנד.

*

אמעריקא. די יודען אין דער טהעאטער-וועלט. דער Jewish Exponent ברענגט אייניגע ידיעות וועגען דעם אנטהייל פון יודען אין טהעאטער אין די אמעריקאנישע פעראייניגטע שטאאטען. ווען יודען וואלטען זיך נישט בעטהייליגט אין די טהעאטערן וואלטען 50% פון זיי מוזען בטל ווערען. 80% דירעקטארען פון די בעקאנטעסטע טהעאטערן זענען יודען; און פון די קלענערע טהעאטערן געהערען 67% צו יודען. דאס טהעאטער פובלי-קום אין די גרויסע אמעריקאנישע שטעדט ווי טשיקאגא און ניויארק בעשטעהט אויך גרעסטענטהיילס פון יודען.

אלגעמיינע וועלט נייעס.

דייטשלאנד. דייטשע פאסט אין ארץ ישראל. דייטש-לאנד האט געמאכט איהר אייגענע פאסט אין סמירנא ביירוטה און ירושלים, ווי דער Times שרייבט האט די טערקישע רעגירונג געפראטעס-טירט געגען דעם, נאר דייטשלאנד האט געענטפערט, אז זי איז נישט ערגער ווי עסטרייך, פראנקרייך און ענגלאנד, וועלכע האבען אויך דארט זייערע אייגענע פאסטען.

= די „רום' ווייעדעמי" זענען מודיע אז פון 15-טען אפריל אן וועלען מעגען הערען פארלעזונגען אין בערלינער אוניווערזיטעט נור אזאלכע רוסישע פרויען, וועלכע האבען א דיפלאם אויף הויזלעהרערין, אבער נישט אזאלכע וועלכע האבען נור געענדיגט דאס גימנאזיום.

*

פראנקרייך. א שרפה פון א פאריזער טהעאטער. אין פאריז איז אבגעברענט געווארען דער בעריהמטער טהעאטער Comedie Française. דאס פייער האט אויסגעבראכען ביי טאג, בעת מען האט געמאכט ארעפעטיציע. מען האט נישט באלד בעמערקט די שרפה, און די פייערגעוועהר איז אויך געקומען צו שפעט. די אקטיארין זענען קוים ארויס מיט דעם לעבען און איין אקטריסא איז פערברענט געווארען. עס זענען פערברענט געווארען פיעל טייערע זאכען דעקאראציעס און בילדער.

מאוסע מעשים אין פראנצויזישען מיניסטעריום. חאטש דרייפוס האט שוין נישט קיין צוטריט צו די פראנצויזישע געהיימע פאפירען, פונדעסטוועגען טרעפען זיך ווייטער מאוסע מעשיות וועגען פאפירען ארויסגעבען. איין בעאמטען פון פראנצויישען מיניסטעריום האט מען אבגזאגט פון זיין שטעלע, ווייל ער האט פערקויפט ענגלאנד אייניגע ידיעות וועלכע זענען נוגע טראנסוואאל. אין פארלאמענט האט מען געשמועסט וועגען א גאנצער חברה בעאמטע פון מיניסטעריום, וועלכע האבען זיך באנוצט מיט זייערע שטעלען כדי צו מאכען גוטע געשעפטען. ווען מען האט פארגעלעגט דעם מיניסטעריום צו קויפען איין ערפינדונג האט די חברה געמאכט איין אקציענגעזעלשאפט צו קויפען די ערפינדונג, אריינגעצויגען אין דעם עסק קליינע אקציאנערען און נאכהער מודיע געוועזען אז די געזעלשאפט איז באנקראט. די גרויסע און די קריינע בעאמטע זענען געוועזען יד אחת, און ווען עס איז אנגעקומען צום מיניסטעריום איין אנקלאגע האט מען זי בעהאלטען. אלס מען איז דערגאנגען אלע קונדען פון איין בעאמטען פליפ' איז ער אנטלאפען.

לאנדקארטע פון פראנקרייך. איין שענע לאנדקארטע פון פראנקרייך ווערד געשיקט אויף דער פאריזער אויסשטעלונג, די קארטע ווערט געמאכט פון פערשיעדענע טייערע שטיינער אין דער יעקאטערינבורגער שלייפפאבריק. אויף א גרויסען מארמארנעם ברעט ווערען ארויפגעזעצט טייערע שטיינער פון פערשיעדענע פארבען צו בעצייכנען די פראווינצען, שטעדט א. ז. וו אין מיטען שלענגלען זיך זילבערנע פאסען, וועלכע בעצייכנען די טייכען פון פראנקרייך. כמעט אין מיטען פון דער קארטע פינקעלט א זעלטענער רויזענ-פארביגער פערל וועלכער בעצייכענט די שטאדט פאריז. אנדערע שטעדט זענען בעצייכענט דורך אנדערע שענע פארביגע שטיינער — ווי סאפירען, רובינען איזמאראגדען און אנדערע. די אויפשריפטען פון די שטעדט זענען געמאכט פון ריין גאלד. די שלייפער האבען ביי דער קארטע איין אונגעהויערע ארבייט און זיי מוזען דאביי זיין זעהר פארזיכטיג, ווייל די שטיינער זענען הארט און דער קלענסטער פעהלער קען פערדערבען די ארבייט. נאך אייניגע צייט וועט די קארטע ווערען עקספעדירט קיין פעטערסבורג און פון דארט קיין פאריז.

צִיוֹן-לִיעֶדֶער.

IX.

שׁוּלַמִית.

שׁוּלַמִית זִינְגְט,
שׁוּלַמִית זִינְגְט,
אִין אַלְטֶען אֵיילְבֶּערְטְגָארְטֶען...
אַ יוּנְגֶער קוֹל,
אַ לִיעבֶּער קוֹל,
צוּגִיסְט זִיךְ זִיס פוּן דָארְטֶען.
זִי זִינְגְט, זִי רוּפְט:
„דוּ, הֶעלֶע לוּפְט,
דוּ, הֵייסֶער, טִיעפֶער הִימֶעל,
וַואכְט-אוֹיף פוּן שְׁלָאף!
זָאל זַיין אַ סוֹף
צוּ אַייֶער אַלְטֶען דְרִימֶעל.
צִינְד-אָן, דוּ, נַאכְט,
אִין הִימֶעל-פְּרַאכְט
דַיין שְׁטִילֶען, בְּלוֹיֶען פַּייֶער...
אִיהְר הֶערְט? אִיהְר זֶעהְט?

מיין חתן געהט,
מיין ליעבער, גוטער, טרייער...
ווי מיד איז ער!
ווי ביטער, שווער
איז איהם דער וועג געוועזען!
געקרענקט, געדארט,
און אלץ געווארט
ווען גאט וועט איהם דערלייזען.
שטעה־אויף־זשע היינט,
מיין טרייסט, מיין פריינד!
ווער פריש און פרעהליך ווידער,
פערגעס דיין לייד,
וועק־אויף דיין פרייד,
גלייך־אויס די קראנקע גליעדער:
קום, קום צו מיר,
איך וועל מיט דיר
מיין קראפט און האפנונג טהיילען;
דו זאלסט קיין טרעהר
ניט ויסען מעהר,
דעם לעצטען קומער היילען!..."

שולמית זינגט!...
ווי זילבער קלינגט
איהר ליעד — און רויזען בליהען...
שולמית זינגט,
שולמית זינגט,
דאס נייע ליעד פון ציון!...

ש. פרוג.

ערינערונגען פון קינדישען לעבען.

פון י. דינעזאהן.

(ענדע).

איצט האב איך שוין מיין אמאליגען טעות קלאר דערקענט, און האטש איך האב קלמנ'ן נאך ניט פיינד געהאט איצט, ווי איך האב זיך אמאל, פון פרומקייט געוואונשען, איהם פיינד צו האבען, האב איך אבער ר' מאיר יעקען ליעב בעקומען נאך א סך מעהר ווי איך האב זיך געוואונשען, און ווי א שטיין א שווערער האט מיין הארץ יעדעסמאל צוגעדריקט, ווען איך האב דערמאנט ווי אונגערעכט איך בין געגען איהם געוועזען מיט מיין מורא האבען פאר איהם און נאך מעהר מיט מיין שנאת חנם צו איהם. און ווידער האב איך קיין רוה געהאט פון מיין יצר טוב, ווי איך האב דאמאלס דאס אנגערופען, וואס האט מיר מיין עברה פארגעשטעלט, ווי גרויס זי איז! אויס יצר הרע. ער איז שטום געווארען, אפילו זיינע טענות געגען גאט הער איך ניט מעהר. וואס זאל איך טהון, האב איך זיך מישב געוועזען, איך בין דאך ניט איינער. אלע זענען דאך אזוי זינדיג ווי איך, לאז גאט טהון מיט מיין נשמה וואס ער וויל, וואס קען איך זיך העלפען? אבער דער יצר טוב, שרייט נאך אלץ: טהו תשובה, דו האסט געזינדיגט געגען ר' מאיר יעקען, בעט איהם מחילה, ער איז א גוטער, ער וועט דיר מוחל זיין, וועסט דו האבען האטש מיט איין עברה וועניגער!

און איך האב שטארק געוואלט איהם מחילה בעטען, און ניט נור מחילה בעטען אליין, איהם טאקי זאגען, אז איצט האב איך איהם שוין אמת ליעב, ליעב ווי מיין לעבען און וואלט מיט איהם טהיילען זיך אלץ, וואס איך האב, נאר ווי בעט מען איהם מחילה? ווען זעה איך איהם אליין? אליין וואלט איך זיך אפשר ניט שעמען איהם צו זאגען דעם אמת, אבער אין בית המדרש איז דאך דא א גאנצער עולם יודען, און ווען זעה איך איהם אליין אפילו אויפ'ן גאס?

נאר איינמאל, די מאמע מיט די שוועסטער זענען עפיס געוועזען ערגיץ אוועק געגאנגען, איך בין אין דערהיים אליין געבליבען, קומט אריין ר' מאיר יעקע, בעטען א נדבה פון א חולה ווענען, מסתמא, און פרעגט מיך! יונגעלע, וואו איז דיין מאמע?

— זי איז ארויסגעגאנגען, זי וועט באלד אריינקומען, זיצט, ר' מאיר יעקע! האב איך אין איין אטהעם קוים ארויסגערעדט און דאס הארץ מיינס האט געשפרונגען פון פרייד, וואס איך בין זוכה צו רעדען מיט ר' מאיר יעקען אליין. זי וועט באלד קומען? האט ער נאך אמאל געפרעגט, צו וויסען צי איז איהם כדאי צו ווארטען.

— זי וועט באלד קומען, האב איך געענטפערט, זי זוימט זיך קיינמאל ניט!

ר' מאיר יעקע האט זיך אנידערגעזעצט, נאר זיין גאנצער גרויסער אומגעלימפערטער גוף איז עפיס ווי נעלם געווארען פון מיר, איך האב מעהר ווי זיינע גוטע אויגען נישט געזעהן, איך האב געקוקט אין זיי, שטארק געקוקט, און אזוי ווייך, אזוי גוט זענען זיי געוועזען! אויפ'ן שפיץ צונג ליגען מיר שוין די ווערטער: "זייט מיר מוחל!", נאר דאס הארץ הויבט זיך, איך קען זיי ניט ארויסרעדען.

— קענסט דו שוין לערנען, יונגעלע? פרעגט ער מיך.

— איך קען! ענטפער איך איהם מיט שמחה, האטש אזוי שטאלץ און זיכער האב איך ביז איצט אפילו מיין מאמען ניט געענטפערט.

— וואס לערנסט דו?

חומש מיט רש"י! ענטפער איך אלין דרייסטער.

ער האט מיך געפרעגט פון חומש, פון רש"י, איך האב איהם אויף אלע זיינע שאלות געענטפערט גליקליך, ווי נאך קיינעם. און מיר צו ווייזען, ווי צופרידען ער איז פון מיין ענטפערן, האט ער ארויפגעלעגט זיין גרויסע האנד אויף מיין שטערן און האט אנגעהויבען מיך גלעטען. איך וויים ניט ווי אזוי איז עס געשעהן, נאר אין דער מינוט האב איך זיין לינקע האנד צוגעטראגען צו מיינע ליפען און האב זי בעדעקט מיט קי־שען און מיט טהרערען.

— וואס טהוסט דו, יונגעלע? האט ער אזוי ווי דערשראקען זיך אהאפ געטהון און זיך אנידערגעשטעלט. דו וויינסט?

— זייט מיר מוחל, ר' מאיר יעקע, טהייערער ר' מאיר יעקע! האב איך מיט'ן גאנצען הארצען ארויסגערעדט.

— דיר מוחל זיין? פאר וואס? וואס האסט דו געגען מיר גע־זינדיגט?

— איך, איך האב אייך אמאל, אמאל פיינד געהאט! האב איך וויינענדיג קוים ארויסגעשטאמעלט.

—מוחל, מיין זוהן, מוחל! במחילה גמורה מוחל, אלע מאל מוחל, על שעבר ועל שעתיד. מעגסט מיך ווייטער פיינד האבען בין איך דיר אלין מוחל.— האט ער מיך א הויב געטהון אין דערהויך און מיט קושען מיר געזאגט.

— ניין, איצט האב איך אייך שוין ליעב, ר' מאיר יעקע, ווי מיין גאנ'ן לעבען ליעב! האב איך נאך שלוכצענדיג געזאגט.

— נו גוט, זעהר גוט! איך האב דיך אלע מאל ליעב געהאט און האב דיך איצט נאך מעהר ליעב, נאר וואס וויינסט דו נאך? איך בין דיר דאך מוחל, מיט'ן גאנצען הארצען מוחל!

— און גאט? האב איך געפרעגט.

— גאט איז דיר אודאי מוחל, מיין זוהן. גאט איז אודאי א גוטער און איז געוויס מוחל, ווער עס פערלאנגט נור ער זאל איהם מוחל זיין!

— און אין גֵיהִנָם, ווּעט מען ניט פֿינינגען מיין נְשָׁמָה דערפֿאַר? אֲפִילוּ ניט אין מָדוֹר רִאשׁוֹן? האָב איך נאָך געפֿרעגט.

— וואָס פֿאַר גֵיהִנוֹם, וואָס פֿאַר נאַרישקייט רעדסט דו? אַ, דו מיינסט אַוַדאַי דעם קעלמער מגיד'ס גֵיהִנוֹם? זעהסט דו, אַז איך פֿערשטעה? נאַרישקייט! ווי קומסט דו אין גֵיהִנוֹם? אֲפִילוּ אַ פּוֹשֵׁעַ יִשְׂרָאֵל, זאָגט די הייליגע גְמָרָא, ווּעט אויך ניט זיין אין גֵיהִנוֹם, און דער גְמָרָא מוז מען מעהר גלויבען ווי דעם שׁוֹטֶה דעם קעלמער מַגִיד!

— און קלמן דער אֶפִּיקוֹרוֹס? האָב איך געפֿרעגט, ער ווּעט אויך ניט זיין אין גיהנום?

— ניין, מיין זוהן, וְעַמֵּךְ כֻּלָּם צַדִּיקִים! שטעהט געשריבען, כֻּלָּם צַדִּיקִים, יודען, אֲפִילוּ קלמן אויך, ער איז אויך אַ יוד, נאָר אַביסעל ניט קלוג, זאָל ער מיר מוחל זיין. קען לערנען און לערנט, און פֿון אַ נאַרישער גַאֲוָה, נאָר האָט ער אויף זיך אויסגעטראַכט, אַז ער איז איין אֶפִּיקוֹרוֹס... און אַז ער טהוט אפילו אַמאָל וואָס ניט רעכט איז, אבי ער האָט באַלד חֲרָטָה! דער רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם אָבער, וואָס ווייס דעם מענשענס האַרץ, זעהט אויך קלמנס האַרץ ווי צובראָכען עס איז פֿון יעדער נאַרישקייט וואָס ער טהוט...

און עוֹלָם הַבָּא, ווּעט ער אויך האָבען? האָב איך אַלץ ווייטער געפֿרעגט.

אודאי, אודאי! האָט ער געענטפֿערט, כָּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא. אַלע יודען, אֲפִילוּ קלמן און נאָך ערגערע פֿאַר איהם, ווּעלען האָבען עוֹלָם הַבָּא, שֶׁנֶאֱמַר, ווייל עס שטעהט אין פָּסוּק: וְעַמֵּךְ כֻּלָּם צַדִּיקִים! אַלע יודען זענען צַדִּיקִים, איינער מעהר, איינער וועניגער, אין איינעם אָבער זענען אַלע יודען איין פֿאָלק — נור דאָ, אין דעם עוֹלָם הַשֶׁקֶר מיינט מען, אַז עס איז דאָ גרויס און קליין, אָרים און רייך, נור דאָ מיינט מען, אַז מ י י נ ע איז טאַקי נור מ י י נ ע און ד י י נ ע איז טאַקי נור ד י י נ ע; אויף יענער וועלט, ווּעט ניט זיין מעהר מיינע און דיינע, נאָר אַלעמענס! איין גַן עֵדֶן און איין חֵלֶק פֿאַר אַלעמען! פֿאַר דעם קלענסטען ווי פֿאַר דעם גרעסטען, וואָרום אַלע יודען זענען גלייכע צַדִּיקִים!

— אפילו דער וואָס דאַווענט ניט? האָב איך געפֿרעגט.

— אפילו דער וואָס דאַווענט ניט! האָט ר' מאיר יעקע מיט אַ קרעכץ געענטפֿערט, דערפֿאַר דאַוונען פֿאַר איהם צעהן אַנדערע יודען! פֿערשטעהסט, מיין זוהן?

— אָבער אַזאַ יודען, מעג מען פֿיינד האָבען? האָב איך ווי אין כַּעַס אַרויסגערעדט.

— חָלִילָה, מען טאָר קיינעם ניט פֿיינד האָבען! האָט ר' מאיר יעקע מיר געענטפֿערט. עס זענען דאָ יודען אויף דער וועלט, וואָס פֿערדינען זייער ברויט ניט און קומען דיך בעטען אַ שטיקיל ברויט אָבצוּעסען. האָסט דו זיי פֿיינד, אַז דו גיסט זיי אַ נְדָבָה?

— ניין!

— אַזוי ברויך מען ניט פֿיינד האָבען יענעם, וואָס פֿערדינט אַליין ניט זיין חֵלֶק עוֹלָם הַבָּא און אַנדערע זענען איהם מְזַכֶּה! גוט און וואוהל איז אָבער צו דעם, וואָס פֿערדינט דאָ זיין ברויט אַליין, און גוט און וואוהל אויך צו יענעם, וואָס וואַרט ניט, אַז לייט זאָלען פֿאַר איהם טהון מצוות, ער טהוט אַליין און פֿערדינט אַליין זיין עוֹלָם הַבָּא!... זיי, מיין זוהן, אַ קלוגער, און פֿערדין דיר תָּמִיד אַלץ אַליין, אי דאָ אויף דער וועלט, אי דאָרט אויף יענער וועלט!

אין די ריידן איז די מאַמע אַריינגעקומען, זי האָט איהם זיין נְדָבָה געגעבען, ער איז פֿון שטוב אַרויס, נאָר נאָך איידער ער האָט די מְזוּזָה אַ קוש געטהון האָט ער זיך ווידער געקעהרט צו מיר און אַזוי ליעב, אַזוי גוט אויסגערעדט:

— געדענק!

און נאָך עַד הַיוֹם, געדענק איך יענעם ליעבען טהייערן „געדענק!"

מיין גאַנצע מָרָה שְׁחוֹרָה איז פֿון מיר אַראָב, איך בין צוריק אַ פֿרעהליך יונגיל געוואָרען ווי פֿריהער, די מאַמע האָט געגלויבט, אַז דאָס האָט מאיר יעקע פֿון מיר מיט אַ לַחַשׁ אַראָבגענומען, און פֿלעגט איהם אָנווינשען לאַנגע יאָהרען און אַל דאָס גוטס.

גוטע אונשולדיגע קינדהייט! ווי אֱמֶת איז דאַן מיין רָצוֹן געוועזען דעם אֱמֶת צו געפֿינען און ווי שטאַרק האָט מיר לייד געטהון מיין סָפֵק! ווי עהרליך און אָפֿענהערציג האָב איך מיין טָעוּת דערקענט און איהם זיך געסטאַרעט צו פֿעררכטען! אויך היינט לייד איך אַמאָל דורך אַ פֿאַלש בעגריף, דורך אַ טָעוּת. האָב איך אַמאָל פֿיינד דעם, וואָס איך ברויך ליעב צו האָבען, און האָב ליעב דעם, וואָס איז מיין ליעבשאַפֿט ניט ווערטה, און אַז עס טרעפֿט שוין אֲפִילוּ, אַז איך זעה שוין איין מיין טָעוּת, פֿאַר וואָס קען איך היינט אַזוי אָפֿענהערציג און מיט אֱמֶת מיין טָעוּת ניט פֿעררכטען, ווי דאַמאָלס, בְּעֵת איך האָב מאיר יעקעס האַנד געקושט און מיט פֿרומע טהרערען בעגאָסען?...

צי בין איך איצט אַנדערש געוואָרען, צי איז דער היינטיגער מאיר יעקע ניט מעהר וואָס ער איז געוועזען?...

ליטעראַרישע נייעס.

די אַמעריקאַנער הערויסגעבער פֿון זשאַרגאָנישע ביכער געבען אַרויס, צווישען פֿיעל שרעקליכע ראָמאַנען אין מעשׂיות אין צהנדליגער בענדער, אויך גוטע זאַכען, און בעזאָנדערס איבערזעצונגען פֿון די ווערקע פֿון די גרעסטע אייראָפּעאישע שרייבער. ווי צום ביישפּיעל האָבען זיי לעצטענס אַרויסגעגעבען איבערזעצונגען פֿון די ווערקע פֿון ט אָ ל ס ט אָ י, א ו י ע ר ב אַ ך, ה ו י פּ ט מ אַ ן א. אַנדערע.

ר' י צ ח ק ב ע ר ל ע וו י נ ז אָ ה ן. כדי צו עהרען דעם נאָמען פֿון דעם בעריהמטען יודישען שרייבער י צ ח ק ב ע ר ל ע וו י נ ז אָ ה ן פֿון ק ר ע מ ע נ ע ץ, וועלכער האָט מיט זיינע ספרים זעהר פֿיעל געווירקט פֿאַר די בילדונג פֿון יודען, האָבען די פֿאָרשטעהער פֿון דער יודישער אינטעליגענץ אין ק ר ע מ ע נ ע ץ פֿאָנאַנדערגעשיקט בריעף אין פֿיעל ערטער, און געבעטען מען זאָל זיי בעהילפֿיג זיין אָבצוקויפֿען דאָס הויז אין וועלכען לעווינזאָהן האָט פֿערבראַכט זיינע יאָהרען און געשריעבען זיינע ספרים, און צו מאַכען אין דעם הויז אַ ביבלאָטהעק אויף דעם נאָמען פֿון לעווינזאָהן. פֿיעל שטעדט האָבען זיך אָבגערופֿען אויף די בריעף, און געשיקט זייערע נדבות קיין קרעמענעץ און מען האָט צוזאַמענגעקליבען אויף דעם צוועק סך הכל 992,62 ר'. פֿאַר דעם געלד ווּעט געקויפֿט ווערען דאָס הויז, און מען האָט שוין אויך דערלאַנגט אַ ביטע צום וואָלינער גובערנאַטאָר וועגען איין ערלויבניש צו גרינדען אין דעם הויז איין ביבלאָטהעק אויף דעם נאָמען פֿון לעווינזאָהן.

פֿאָריגען כ"ד שבט איז געוואָרען 40 יאָהר זייט יצחק בער לעווינזאָהן איז געשטאָרבען, און צוליעב דעם איז דעם 3־טען פֿעב' געווען אַ פֿערזאַמלונג פֿון דער היסטאָריש־עטנאָגראַפֿישער קאָמיסיאָן פֿון דער חברה צו פֿערברייטען בילדונג צווישען יודען אין רוסלאַנד. ה' צינבערג האָט פֿאָרגעלעגט אַ רעפֿעראַט וועגען דעם לעבען און מעשים פֿון לעווינזאָהן, וועלכער האָט געהאַט אַ גרויסע ווירקונג אויף יודען און אויף יודישער געשיכטע אין די צייטען פֿון קייזער ניקאָליי, און האָט אויך איבערגעגעבען דעם אינהאַלט פֿון זיינע ספרים. נאָכהער האָט ער פֿאָרגעשטעלט אַ קאָפּיע פֿון פּאָרטרעט פֿון לעווינזאָהן, וועלכען גראַף טאָלסטאָי האָט געצייכענט אין 1849־טען יאָהר. ה' וו י נ ע ר האָט פֿאָרגעשטעלט איינגע מאַנוסקריפּטען און אַלטענע עקזעמפּלאַרען פֿון לעווינזאָהנ'ס געדרוקטע ספרים.

Verlag „Achiasaf". Verantwortlicher Red. M. Berkowicz. — Herausgeber u. Buchdrucker Josef Fischer Krakau.

PRACOWNIA

wyrobów **Kamieniarsko-rzeźbiarskich**
pod firmą ***WOLF AUERBACH.***
dawniej J. AUERBACH. i B. SZAJDER
Warszawa, ul. Gesi Nr. 65, dom własny.

פאבריק פון בויארבייטען אונד גראבמאנומענטען (מצבות)
אין אללען שטיין זארטען, בעסטער קוואליטעט צו דען ביליגסטען פרייזען.
וואלף אויערבאך ווארשא, געגשע שטר. 65
בעקוועמע און פארט־ײלהאפטע בעדינגונגען אנפראגען באלד בעאנטוואָרט.

עס איז ארויס פון דרוק דער ערשטער און צווייטער העפט פון בעריהמטען
ווערק וועלכעס פערנעהמט דעם גרעסטען פלאץ אין דער וועלטליטעראטור

נעשיכטע דער ציוויליזאציאָן אין ענגלאנד פון באָקל.

פאָפולאריזירט נאך נאָטאָוויטש — פרייז 20 קאפ׳, מיט פארטא 25 ק׳.
A. Bresler, Warschau, Pawia 64. אדרעסע
צו בעקומען אין אלע בוכהאנדלונגען און ביי חברת „אחיאסף".
Buchhandlung **M. Boruchowicz, Bialystok** : הויפטפערקויף ביי
אונטער בעליעבטער אדרעס איז צו בעקומען „יוסף פערל" ביאָגראפיע פון
בעוואוסטען גאליציאנער קולטורקעמפפער. פרייז 10 קאָפ׳, מיט פאָרטאָ 15 ק׳.

זעהר וויכטיג!

פיר ליידענדע אויף העמארידען און פוקלעס

אפאראט

וועלכער היילט גרינדליך אָהנע אָפעראציאָן.
פרייז מיט פארטא 2 רוב׳ 50 קאפ׳.
Zakład optyczny, Herman Feldblum, Warszawa,
Bielańska Nr. 7.
ערקלערונג צום אפאראט ווערט בייגעלעגט.

שפירט לחג הפסח!

הויפט-פערקויף פון יום-טוב׳דיגען שפירט אונטער דער פירמע יוסף טענענבוים, הורט און איינצעל פון מנישעווער און גאזעלינער זאוואָדען. אויך צו בעקומען פערשיערענע וויין, קאָניאק, רוסישע אויך ספעציעל אויס-לענדישע ווייגען און זיסע שנאפס אויך א"י כרמל.

בריעף אדרעסע:

J. TENENBAUM, WARSZAWA, Franciszkańska 16,
róg Bonifraterskiej, N. 2.

פריילינען און דאמען

קענען זיך אויסלערנען גוט שניידען און נייהען אין אקורצע צייט דורך בריעף אין זארגאָן, רוסיש אין דייטש. די מעטאָדע איז די בעסטע און די גרינגסטע. אפילו 12 יעהריגע מעדכען קענען זיך גוט אויסלערנען. אויף תשובה אַ מארקע. ניט זוימט און פרעגט אָן ביי

Mme. Naiditsch, Dawid-Horodok, Gouv. Minsk, Russie.

O współczesnem położeniu żydów.

Mowa Dra Maxa Nordaua

—— na pierwszym kongresie w Bazylei. ——

Cena egz. 10 Kop. — 15 ct.

Wydawnictwo „Achiasaf" Warszawa.

וויכטיג פיר הויזבעזיצער!

וויכטיג פיר הויזבעזיצער!!!

אלע פערשידענע בוימאַטעריאַלען צו נייע און אלטע געביידעס פון אייזען, גוס, מעטאל, צעמענט, טאָל, האָליץ און שטיינער, בעשלאַג פון מעש און אייזען, פארקעט, טעראקאט און צעמענט-טאַפעלען צו טויערען, פאָדערצימער א. ז. וו. ווערד בעזאָרגט שנעל און פינקטליך פון די קלענסטע ביז די גרעסטע אויפטרעגע

לויט אן־גרא און פאבריקספרייזען

אויף יעדע אַנפראַגע גיב געגויע אויסקינפטע.

זיך ווענדען אן
**I. ANDRES, Warschau,
Bielańska 16.**

וויכטיג פיר הויזבעזיצער!

!!נייעס!!

אפאראט פיר ליי־דענדע אויף מערידען אונד פוקלעס, וועל־כער היילט גרינדליך אָהנע אפעראציע. פרייז מיט איבער־זענדונג 2 רוב׳ 50 קאָפ׳.

D. Moszkowski, Warschau,
Muranow 16.

מודעות (אַנאָנסען)

אין אַבאָנעמענט אויף "דעם יוד" אין אָדעסאָ
נעהמט אָן ה׳ י. סווערזינסקי.

מיין אדרעס:
I. SWIERZYNSKI, Odessa,
Bazarnaja 58

שענע פרעזענטען צו בר־מצוה און דרשה געשאנק!

תפלין זעקלעך פון 50 ביז 75 קאפ׳
טלית זעקלעך פון 1,25 ר׳ ביז 1,75 ר׳
טישטיכלעך צו דעקען חלה אויף שבת, יו"ט און פסח מיט 14 ריסונקעס פון 1,25 ר׳ ביז 2 ר׳ א שטוק אלעס פון סאמעט פערשיעדענע פארבען זעהר פרעכטיגע ריסונקעס און שריפט. סוחרים בעקימען ראבאט! פאר דעם נאָמען און פאמיליע אויפדרוקען 30 קאפ׳. אדרעס:

L. Moszkowitz, Warszawa.

פאבריק און סקלאד

פון פערשיעדענע היטע, צילינדערס און פערשיעדענע מיצען אויך אויסלענדישע. איין גרויסער אויסוואהל פון פערשיעדע-נע פאנטאזיע קינדער-מיצען.

אויך קען מען געבען פרעסען היטע און קליינע רעפעראציעס ווערען אין אויגענבליק אויסגעפיהרט.

בריעף-אדרעסע:

ELIASZ BROTSZEIN,

Warszawa 31 Nalewki, Nr. 31.

כשר לפסח!

די בעוואוסטע אלס אלערבעסטע קאנדיטערייא

ש. שפיגעלגלאסס

ווארשא נאלעווקי 10.

פערפערטיגט די בעסטע אלער האנד קאנדיטעריי ארבייט צו ביליגסטע פרייזען, אין האָפנונג דאָס מיינע געערטע קונדען ווערדען העכסט צו פרידען בלייבען זאָ פראָווינצער ווי היזיגע בע-זוכער וועלכע בעקומען אין מיינע קאנ-דיטעריי ביז 24 צייטונגען אין פערשיע-דענע שפראכען. פערבלייבע

אכטונגספאָל **ש. שפיגעלגלאסס.**

צוקקער־קאלליאר כשר לפסח.

עס איז צו בעקומען ביי אונז **צוקקער-קאלליאר** פסח׳דיגע בהכשר הרב הגאון ר׳ זרח דישקין.

Zucker Koller-Fabrik in GRODNO. Vorstadt.